

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

Изази половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предилате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

О К Р У Ж Н И Ц А

Патријаршијска и Синодална посланица Впреосвећеној и Преосвећеној у Христу браћи, Митрополитима и Епископима, свештенству и цијелом благочестивом и побожном православном народу најсветијег апостолског и патријаршијског престола Цариградског.

„Опомињете се својих учитеља, који вам казиваше ријеч Божију, гледајте на свршетак њихова живота и угледајте се на вјеру њихову. Исус Христос јуче је и данас онај исти и ва вјек“.
(Јев. 13, 7—8).

1. Великим је болом обузета и дубоко ожалостијена свака побожна и православна душа, која се искрено залаже за славу Божију, гледајући, да непријатељ добра и човјекоубица, још из почетка потстрекнут завишћу човјечанског спасења, не престаје никако сијати разни коров и кукољ у њиви Господњој, који угушује растење живота, и у ком се од вајкада појављује јеретички кукољ — у цркви Божијој, који је често пута сметао човјечанском роду и спасење у Христу, и који као сјеме лукаво и трули дио праведно се сјече и одваја од здравога тијела православне саборне Христове цркве. Тако је у посљедња времена лукави тај демон оцијепио од православне Христове цркве све народе на западу, уселив у римске епископе мисли прекомјерно лажне уобразиље, из које се изродише разне новотарије, бесмислене и против јеванђељске. И не само то, него од времена на вријеме труде се римпаче силама свим и муче се, да како год потчине себи и својим заблудама православље на истоку, које је не повријеђено, чисто и традиционално очувало вјеру, тражећи сједињење саборне Христове цркве, на начин њима својствен, прост, неоснован.

2. И тако садањи блажењејиши папа римски Лав XIII., поводом свога епископског јубилеја, обнародовао је, мјесеца јула прошле спаситељске

године, окружну посланицу, упућену на владоце и народе цијеле васељене, којом позива уједно нашу православну саборну и апостолску Христову Цркву, да се сједини с папским Престолом, и то сједињење, мисли, може бити само, ако се призна: његово архијерејско првијенство и највиша духовна и свјетовна власт цијеле Цркве, и ако се он — папа призна за једног намјесника Христовог на земљи и дјелиоца сваке благодати.

3. Свако хришћанско срце дужно је да жели сједињење цркава, а нарочито васељенско православлје, које је задахнуто истинитим духом побожности, имајући у виду божанствени циљ, ради којег је установљена црква од Богочовјека и Спаситеља нашег Христа, ватрено жели то сједињење цркава у једном правилу вјере, и на основу апостолског и традиционалног учења, *гдје је доиста камен краје-уголни сам Исус Христос* (Ефес. 2. 20). И за то се сваки дан у својим јавним молитвама моли Господу, да скупи уједно растурене и поврати заблудјеле на први пут истине, који једини води к животу свих, т. ј. *једнородном сину и Слову Божијем, Господу нашем Исусу Христу* (Јов. 14, 6.) Сагласно овакој светој тежњи, и овим путем, наша православна Христова Црква, готова је свакад, да прими сваки предлог о сједињењу, ако само римски епископ одбаци једанпут за свагда самовољом уведене у цркви својој многе и разне противјеванђељске новотарије, које су и изазвале жалосно оцјепљење Цркава, источне и западне, и повратити се на поље светих седам васељенских сабора, који су сакупљени били у духу светом из заступника свих светих Божијих Цркава, ради расвјетљења прве вјере и учења против заблудјелих јеретика, и који имају општу потврду и трајност у Цркви Христовој. И ово је православлје вазада и списима и окружним посланицама доказивало папској Цркви, да се не одваја од осталих Цркава, да све дотле док ова остаје при својим новотаријама, а православна Црква при Божанским и апостолским предањима и установама првих девет вјекова Хришћанства, за које вријеме западне цркве бјеху у заједници и једном учењу с источним црквама, — свака је ријеч о сједињењу узалудна и празна. Усљед тога смо и ћутали до сада и не сматрасмо за вриједно узети у обзир папску окружницу, о којој је ријеч, мислећи, да је некорисно говорити ушима, које не чују. Али то што папска црква од некога времена напусти пут увјеравања и преговора, и на опште чуђење, непојмљиво отпоче саблажњавати свијест простодушнијих Хришћана православних варљивим својим посланицама, *који се јављају у облику Христових апостола* (кор. II, 11, 13.) шаљући све на исток у одијелу и с капом на глави, као што је прописано и за православне свештенике, и употребљава многа друга и различна средства ради постигнућа свога прозелитског циља, те за то по светој дужности отпуштамо ову патријаршијску и синодалну окружницу ради очувања православне вјере у благочашћу, знајући; да „чување истинитих канона (правила) озбиљна је дужност свакога, а много више оних, који су се удостојили да управљају и брину о другима“ (Фотија писмо 3 §. 10).

4. Постоји, као што је речено, света и срдачна жудња свете саборне и апостолске Христове Цркве за сједињењем оцијепљених цркава с њом у једном канону (правилу) вјере; и без овога онемогићено је свако јединство у вјери и постигнуће жеље о сједињењу Цркава. И кад тако стоје ствари, онда се донета чудимо, да Блажењејши Папа Лав XIII., и ако и сам признаје истинитост овога, пада у очевидну противуречност изјављујући с једне стране, да истинитост јединства лежи у истинитом и једном вјеро-

вању, а с друге опет да свака црква и после сједињења може чувати и држати своје догме и канонске одредбе, па ма ове биле и различне од папске цркве, као што се види из новије енциклике Блажењејшег од 30. новембра 1894. год., јер је противуреченост очевидна у томе, кад у једној и истој цркви, један вјерује да свети Дух исходи од Оца, а други да исходи од Оца и Сина, један кропи или облива (ῥαντισμός); а други погружује три пут у воду (Βαπτισμα) један употребљује квасни хљеб у светој тајни Божанске евхаристије (ἔζωμος); а други неквасни (ἔζωμος); један причешћује народ из св. Чаше; а други то чини само св. Хљебом, и овоме подобно. Шта дакле причињава ова противуреченост, поштовање према јеванђелским истинама Св. Христове Цркве и упоредно попуштање и признање оних, или шта друго, о томе нећемо говорити.

5. Ну ако би кадгод било, да се прије остварењу ове побожне жеље — сједињењу цркава, прије свега биће нужно, да се одреди једно опште начело и основ; а тако сигурно и опште начело и основа не може друго шта бити, него учење јеванђелско и седам светих Васељенских сабора. Држећи се, дакле, овога учења, које бјеше опште за цркве источној и западној, до оцјепљења, дужни смо са искреном вољом и жељом испитати и увидјети ову истину: како је вјеровала тада цјелокупна на истоку и западу једна, света, саборна и православна апостолска Христова Црква, и држати то неповређено и непредругојачено. Све пак, што је у доцнија времена додато или одбачено, непремјсна је и света дужност свакога, ако искрено тражи славу Божију, више своје славе, да у духу побожности и благочашћа исправи све то, имајући на уму, да ако остане при својим заблудама и извртању истине, узима на себе тешку одговорност пред неумитним судом Христовим. Кад о овоме говоримо, никако не мислимо на разлике, које се односе на типичне свештене одредбе и пјесме или свештене одежде и томе слично, које су разне, кад у старо доба, и које најмање вријеђају суштину и јединство у вјери, него на битне разлике, које се односе на Богом дане догмате вјерске и на Богом установљену канонску управу Цркава. „У њима (догмата) није вјера оно што није утврђено, вели свештени Фотије; миши пак отиште и заједничко одбацивање уставова, него оно, што су једни установили, па и узаконили, други да чувају и тим чуварима не чинити неправду, а и безаконје над онима, који не примају шта противно ономе, што је установљено; и право би било, кад би сваки мислио и држао се онако, како је одређено.“ (Фот. писмо 3 §. 6).

6. И сад, у овој светој циљељи саједињења, источна православна и саборна Христова Црква готова је да прими и призна свом душом, ако би се десило, да је што искварила или да не држи и чува све, што у прије деветога вијека сагласно признавала источна и западна Црква; и ако из учења Божанских отаца и Богом сабраних васељенских сабора докажу западњаци, да се је читао кад год прије деветога вијека Символ вјере с додатком у православној тада западној римској цркви, или да је употребљавала она неквасни хљеб, или признавала учење о ватри чистилишта облијевање мјесто погружења (τὸ ῥαντισμα ἀντὶ τοῦ Βαπτισματος) непорочно зачеће Присподјеве, свјетовну власт, или непогрешивост и апсолутно господарство епископа римског, -- нећемо онда имати шта рећи; међу тим јасно се показује и види, као што то признају и сами латини, љубитељи петине, да источна и православна саборна Христова Црква држи и чува старе предане јој догме, које су у опште тада биле признате на истоку и на

западу, а да је западна преиначила ове разним новотаријама, и онда је јасно чак и за малу дјецу, да природнији пут за сједињење јесте повратак западне цркве старом догматском и управном стању зато, што се вјера не измјењује временом или приликама, него остаје свакад и свуда иста, јер је *једно шијело, један дух, као што сте и названи у једном наду звања свога; један Господ, једна вјера, једно крштење; један Бог и Отац свију нас, који је над свима, и кроза све, и у свима нама.* (Ефес. 4, 4—6).

7. Једна, дакле, света саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора вјеровала је и догматизовала сагласно јеванђелским ријечима, да свети дух исходи од оца, али на западу од IX. већ вијека почеше вриједати и извртати свети символ вјере, састављен и утврђен Васељенским саборима, и самовољно се проносила мисао, да свети дух исходи и од сина. Сигурно ће бити познато папи Лаву XIII., да је православни предходник и имењак његов, Лав III., 809. г. саборно одбацио и жигосао противјеванђелски и неумјесни овај додаток „и од сина (filioque) и напртао неповријеђено и без икаквог додатка свети символ I. и II. Васељенског Сабора на двије саборне таблице грчки и латински, с примједбом: *Ово је ставио Лав за љубав и ради чувања православне вјере.* (Haec Leo posui amore et cautela fidei orthodoxae). (Види Анастасија презвитера и библиотекара римског „Vitam Leonis III.“ — Живот Лава III у животопису папа) (А свети Фотије помињући рад православног папе римског Лава III. против јеретика, у познатом свом писму, упућеном митрополиту Аквиланском у Италији, изражава се овако: Јер и Лав, римски архијереј, онај стари и опет последије њега нови Лав, једно су и исто мислили о саборној и апостолској цркви, о светим Варварским крме крије њих и апостолским установама; као што се види: први је много доприносио да се састане четврти свети Васељенски Сабор, пославши од своје стране заступнике из свештених људи, и своје рођено писмо, у коме и Историја и Јеванђеља укорава и осуђује, и у коме се види, да свети дух по ранијим саборским одлукама исходи од оца, а не и од сина. Тако исто и доцнији Лав, вјером па и звањем исти Овај топли ревнитељ побожности није дозвољавао ни на који начин, и никако, да се варварским језиком вријеђа наше благочестиво учење; јелинским гласом даде се, као што бјеше у почетку речено, онима на западу славити и богословесовати свету Тројицу, И не само речју и заповијешћу да је то тражио, него је и на таблицама неким у облику неких стубова, написао и на вратима црквеним утврдио и ставио тако на углед свакоме, икако би свима било лакше изучавати благочашће и уклонити метод, скривених и правословних, који оскврњава благочашће наших Хришћана, (δεύτερον αἴτιον εἰσοδῶν παρὰ τὸν πατέρα τὸν υἱὸν τοῦ ὁμοτιμῶς τῷ γεννηθέντι Υἱὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεύματος) и не само да су ова два свештена човјека, од оних, који су на западу свијетлили својом побожношћу и неповријеђено сачували све, јединствени на западу, него и у осталим земљама не бјеше довољан број. — Писмо 5. §. 3.) Исто тако, да једва у X. вијеку, или у почетку једанаестог, уведен је званично и у Риму, у свети *символ вјере* противјеванђелски и недозвољени онај додаток, и пошто остаје при својим новаченима римска црква и не враћа се к догмама Васељенских сабора, узима ова потпуну одговорност пред једном, светом саборном и апостолском Христовом црквом, која се тврдо држи старих одредаба и у свему чува предани јој аманет вјере, покоравајући се тако и апостолској заповијести: *„Добри аманети сачувај Духом Свешт.м, који живи у нама;*

клони се саблажљивих празних разговора и претварања лажно названог разума, којим неки, хвалећи се, отпадаше од вјере.“ (II. Тим. 1, 14—15 I. Тим. 6 20).

8. Једна, света, саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора, крстила је трикратним погружењем у води, а папа Пелагије опозива запо- вијест господњу о трикратном погружењу; дочим се у XIII. вијеку још држало на западу крштење кроз трикратно погружење, а јасни су свједоци томе и саме погружаонице, које се још налазе очуване у старијим храмо- вима у Италији; али у доцнија времена уведено је и примљено у папској цркви кропљење и обливање, и она остаје још у овој повотарији, ширећи тако све више несконани њсме јаз, — а православни остајући вјерни апо- столском предању и одредбама цркве седам Васељенских сабора, „стално се боре за општу шековину и отчасаско благо здраве вјере.“

9. Једна, света, саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора, по примјеру Спаситеља нашег, вршила је Божанску Евхаристију више од хиљаду година на истоку и на западу квасним хлебом, као што то свје- доче и сами папски благослови, љубитељи истине; али папска црква, још од једанаестог вијека, учинила је једну новину тиме, што је у тајну Божанске Евхаристије (причешће) увела и употребљава неквасни хлеб.

10. Једна, света, саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора, примила је, да се часни дарови освећују послје молитве за призивање светог духа, а кроз благост свештеника, као што то тврде и стари типичи Рима и Француске, но доцније и у томе је римска црква показала своју новотарију, те је примила самовољно то, да освећење часних дарова бива с возгласом Господњих ријечи: *Пријмиће једише, што је моје тијело, и пише из ове сви, јер је то моја крв.* (Мат. 26, 27-28)

11. Једна, света, саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора, држећи се заповијести Господње: *Пише из ове сви* (Мат. 26, 27,) давала је причешће свима из Свете Чаше, али папска црква од IX вијека па овоме и овдје је увела једну новину, лишавајући истом свјетовњаке при- чешћа из Св. Чаше, што је против заповијести Господње и опште практике старе цркве, чему су се противили и забрањивали то многи од старих пра- вославних римских јенископа.

12. Једна, света, саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора, држећи се Богодуховеног учења св. писма и од вајкада апостолског пре- дања, моли се и призива милост Божију ради опроштења и успокојења у Господу упокојене браће (Мат. 26, 31. Јевр. 11, 39-тим 4. 8. Макав II, 12, 48.), али апостолска црква од XII. вијека па овоме измисли и сакуну у лицу папе, као једнога повлашћеног, да умножава новотарије о ватри чистили- шту; о преостатку врлина светих и дијелењу ових (за новац) онима, који се моле и овоме слично, — признавајући у једно и савремену награду праведницима прије општег васкрсења и суда.

13. Једна, света, саборна и апостолска црква седам Васељенских сабора исповиједа једно чисто и нескврно од Духа Светога и Марије дјеве над- природно оваплоћење јединца сина и слова Божијег; али западна црква и овдје је опет увела једну новотарију једва прије 40 година, исповиједајући необичну догму о нескврном зачећу Богородице и приподјеве Марије, што је непознато у старој цркви, и што је иначе нападато, у своје вријеме, од стране одличнијих папских Богослова.

14. Ове дакле између ових двеју цркава створене на западу, као што је речено, важне и битне у вјери разлике оставља његово блаженство, и истиче у својој енциклици, као главнији и једини тобож узрок несугласице питање о првенству римског јепископа, и упућује нас на изворе, да потражимо и видимо, шта су мислили праоци наши, и шта смо добили у првој епоси хришћанства. Ну проучавајући свете Оце и Васељенске саборе цркве првих девет вјекова сазнајемо то, да се јепископ Рима никад није сматрао као највиша власт и непогрешива глава цркве, и да сваки јепископ јесте глава и предеједник своје помјесне цркве, потчињавајући се само саборским, цијеле цркве одредбама и одлукама као јединим непогрешивим, и од којега је правила најмање изузетан и јепископ Рима, као што то свједочи црквена историја; а једини вјечни Вођ и глава цркве јесте Господ наш Исус Христос, јер: *Он је глава цијелој цркви.* (Кол. 1, 18) за коју је и својим Божанственим ученицима и апостолима при своме вазнесењу рекао: „И сво, ја сам с вама у све дане до свршетка вијека.“ (Мат. 28, 30). У светој писму апостол Петар, којега, у извјесном циљу, паписте замишљају као основаоца римске цркве и првога јепископа исте, држећи се апокрифних књига из II-га вијека, такозваних Псевдиклиментија, примљен је као *раван равнина* на апостолском сабору у Јерусалиму и горко је прекорен на једном мјесту од апостола Павла, као што се види из посланице овога Галаћанима (Гал. 6, 11), па и оно мјесто у еванђељу, на које нас упућује Понтификије Рима: „*Ти си Петар, а на овом камену сазидаћу Цркву своју*“ (Мат. 16, 18) познато је са свим и самим папистама, да у прве вјекове прво вјекло предање, и да сви без разлике Божански и Свети Оци са свим другачија и у духу православног тумаче, и да под ријечима: „*и камен темељац непоколебиви, на коме је Господ сазидао своју цркву, да ју и врења чаклена неће надвладати,*“ подризумјевају мешафорнички праву и истиниту исповијест Господу, „*да је он Христос, син Бога жива*“ (Мат. 16, 16) на којој исповијести и вјери стојена је *непомиљиво спасишелна Еванђељска проповијед свих апостола и њихових пријемника.* Одакле и небесни апостол Павле, тумачећи ове Божанске и богодуховне ријечи, вели: „*По благодати Божијој, која ми је дана, ја као премудри немар поставих темељ, а други зида у висину, али сваки нека гледа како зида. Јер темеља други нико не може поставити осим онога, који је постављен, и који је Исус Христос*“; (1. Кор. 3, 10—11) у другој писму, темељ — основ напретка у Христа вјерујућих, или чланова тијела Христова „*које је црква*“ (Колош. 1, 24) и нишући Јефесцима, назива их све у једно апостолима и пророцима: „*Тако дакле, више нијесте шући и дошљаци, него живите са свешћима и домаћи сте Богу; назидани на темељу апостола и пророка, доје је камен од угла сам Исус Христос.*“ (Јефес. 2, 19—20 — упореди 1. Петра 2, 4. Открив. 21, 14). Према овакој садржини благодуховног учења апостолеког о *темељу и вођи цркве Божије,* природно је да свети Оци, узимајући у обзир та апостолска предања и учења, никако нијесу могли имати, нити се могла у њима зачети идеја о апсолутној власти и првенству апостола Петра и римских јепископа, нити су друго какво тумачење, са свим природно и непознато, могли дати о цркви *ономе мјесту у јеванђељу, него истинито и православно, или замислити у себи и самовољно нову догму о потпуном првенству римског јепископа као наследника, тобож, Петровог,* јер цркву римску није основао у главној апостол Петар, чији апостолски рад у Риму сасвим је

непознати у историји, него небесни апостол незнабожаца Павле кроз своје ученике, чија је апостолска служба у Риму иначе свакоме позната. (Види дјела апос. 28, 15. — Рим. 1, 9—15, 15, 15—16).

(Наставиће се.)

—*—

КАКАВ ЗНАЧАЈ ИМА ЦРКВЕНИ ОБРЕД У ПИТАЊУ О САЈЕДИЊЕЊУ ЦРКАВА?

Написао проф. Л. Т. Перовић.

Диоба црква на источну и западну половину створи епоху у животу хришћанског друштва, чим историци завршују стари период црквене историје; нове, пак, црквене догађаје предају у њедра новог периода с другим карактером црквеног живота на западу. До IX-ог вијека исток и запад престављаху једно хармонично хришћанско друштво, које изгледаше као један духовно-морални организам, међусобна љубав којег све чланове напајаше. Источни и западни хришћани исповиједашу једну вјеру (од IV-ог вијека и у једнакој форми), имађашу оштити орган законодавне власти у погледу вјере, црквене дисциплине и обреда (васеленски сабор), а у њиховим међусобним одношима руковођаше их осјећање хришћанске љубави и једнакости. Али од IX-ог вијека јасно поче да избија тенденција Ватикана на апсолутну монархичну власт црквену. Преписка Папе Николе I с патријархом Фотијем и византијским императором и уопште све понашање папско у Фотијевој ствари — јасно нам слика сву ширину папских замишљаја. То је оно доба, у којем окушаваше папство силу своје моћи на истоку, јер га већ на западу олабавила бијаше опозиција краљевска (Лотарија) и мјесних црква. Али исток, у лицу неколико преставника црквене саборности (Фотије, Никола Мистик, Михаил Керуларие) постави јаку опозицију апсолутизму папском. Запад паде у очајање, што му се нада изјалови односно потчињења истока, бади кривицу на константинопољску цркву због бајаги јереси, па је најзад онатемиса. Ова од своје стране учиње утук на утук — онатемиса римске легате и сва лица, која с њима у додиру бијаху ¹⁾).

1) А. Лебедевъ. Римскіе папы въ ихъ отношеніи къ церкви Византійској въ IX—XI в. страна 131.

У исто вријеме папе се прогласе као монарси и у сфери религије, те, са свим игноришући исток, усудише се допуњавати никеоцариградски символ, на које се не рјешаваху ни сами васеленски сабори. Осим науке, која се у „filioque“ садржи, која без сумње наруши јединство вјере, само уметање ове ријечи у символу — ствар је антиканонска. Ово наговјешћаваше вријеме новог периода црквене историје. И дан данас она једина, света, саборна и апостолска црква грана се на два рукава: гране једнога шире се на све стране — то је источна црква, која се поуздано и чврсто држала апостолског предања, чувала је јединство вјере у заједничкој љубави, а принцип саборности уздигла је над гласом засебних катедара; гране другога ниско су се угнуле — то је западна црква, која се не престаје називати апостолском, а међутим измијенила је права и истинита апостолска предања, те с апломбом писаше буле мјесним црквама, па ту не давно заврши догматизирање папске супремације и над самим саборима, а „идјже два или трие собрани во имя мое — вели Спаситељ — Авт есмь посредь ихъ“ — еле папа уображава, да је и над самих Христом. Не бисмо се, после овога, зачудили, када би нам посматрач западног и источног црквеног живота почео говорити о дисхармонији у њиховим симболима, контрасту у њиховој организацији и главној разлици у њиховим обредима.

Они људи, који тежаху за јединством и браством, с болом у души преносаху мисао о диоби цркава; а нова историја (од XI вијека) црквеног живота на западу и истоку биљежи више покушаја, који наперени бијаху на то, да се пређашње јединство замијени макар и самом унијом јуридикског или научног карактера, а „распад је био резултатом тих покушаја“ — говори уважени проф. Др. Катански у својој историко-филозофској расправи ²⁾.

Што се тиче спора међу православљем, католицизмом и протестантизмом, то разлика не бјеше тек у омањим појединоствима, које би се односиле овој или оној системи вјероучења, већ у општем правцу, самом карактеру, што бјеше узео мах.

Црквени обред нема засебни значај у црквеном животу. У његовој разноликости може се садржавати слободно јединство (какво бијаше нарочито прије вас. сабора), а у једноликости избија унија под пресијом. Таквим начином не може се узети појам о обреду и његовом значају засебно, без везе с његовим

2) Поглед на сједињење цркава.“ Пр. Об. 1865 г. књ. 16.

историјским развићем у хришћанству, те зато ћемо ми у тој вези да га проpratимо.

У свима религијама обред је имао велики историјски значај, јер је обвјао собом: догматичку (појам о Богу по одношају к себи самом и по одношају к свијету и човјеку), моралну (појам о човјеку по одношају к себи самом и по одношају к Богу и свијету) и историјску (појам о почетку религије, о великим догађајима религиозне историје) истину. Он, као такав, доступан бијаше човјеку у свима временима, на свијема степенима његовог духовног развића. Истина, он често прикријеваше ону језгру, коју у себи имађаше, изгледаше као суха кора; али, ко се дохвати његове првобитне историје, његовог постанка — вазда ће из њега добити живу истину. Хришћанство нађе у незнабоштву и јудејству богато развијени обредни култ. Сам божанствени оснивач нове религије сопственим примјером освети необходну потребу човјекову, да се моли ликовима: Он се кршћава у води; Он врши старозавјетну пасху на пријесном хљебу; Он чува јеврејске празнике; Он, у моменту најтјешње духовне заједнице с Оцем својим, ницице пада на земљу, поткрвава мије му његово чело и посред тих мука узвикује: „Оче! опрости им!.. — Боже, Боже мой!!!... јер он бјеше не само Бог, него и човјек човјек подзакони (гал. IV, 4), а закон бијаше жив све, док не умрије Христос човјек.

Новозавјетни законодавац остави својим пошљедовачима много старозавјетних обреда и установа, који оживљавају религиозна осјећања; али нови принцип Богопоштовања измијени њихов значај у религиозном животу човјечијем. „Гридетъ часъ, егда ни въ горъ сеи, ни въ Јерусалимъхъ поклонитеса Отцу,.. но... егда истиннии поклонници поклонятся Отцу Духом и истиною“ (Јоан. IV 21—3). Овим је ријечина јасно изражен принцип новозавјетог богопоштовања — израз обреда спољашњим знацима оставља се слободи личности у свези с црквом. Због тога се и Исус Христос, указавши принципијалну тачку гледишта на обред, који Он подразумјеваше тек као духовни (т. ј. који садржи у себи живу истину) и истинити (т. ј. који је искрен и не намеће се човјеку с поља) ограничио о мањим доводима у овој области: Он рашчисти идеју о суботи, која потамњена бијаше струјама неким, што не истицаху из њене божанствене установе (субота человька ради...); Он даде образац и примјер молитве (отче нашъ); Он тражаше од оних, који жељаху достићи царство његово, вододуховно крштење и стварно причешће (премда се први новозавјетни праведник — разбојник

крсти крвљу, а причести страдањем Његовим). — Даље развиће обредног култа Он представи цркви, која се широко и свестрано користи оним правом, које јој Он даде и разви широко разгранато стабло богослужбних форма (вечере љубави — агапи — чиновни летурђије, јутарње и вечерње службе), тајна (по њиховом спољашњем облику), симболичких радња (кођења и т. д.).

При техничкој изради црквеног обреда примаху живо учешће све више силе и способности ума и духа, које оживљаваше идеја хришћанства: музика, појезија, живопис, архитектура, скульптура — нађоше за себе вруће мотиве.

Црквени обред има велики значај у животу хришћанском с погледом на облагорођење духа хришћанскога. Његов васпитни утицај сријета појаву у животу хришћанског младенца (крштење и причешћивање у дјетињству), па се даље продужује кроза сав активни и пасивни живот будућег човјека, докле га не допрати до борављења вјечног живота драматским обредом погребења. И тако, црквени обред служи хришћанину као очигледна школа вјере, наравствености и историје зиђања дома божијег за човјека — као она значајна школа, што васпитно утиче на све људе, без обзира на чин, род, или развиће. У породици, у којој се од раног дјетинства развивају невине навике; у храму, у којему се пред очима свију вјерних рељефно ниже жива историја старог и новог заједног домостројства — хришћанин се учи, да појима своје одношаје према своме Богу. — Цијенећи такав значај црквеног обреда за духовни живот хришћански, ми сматрамо за дужност насликати оне факторе, под чијим се утицајима он гранаше у периоду заједничког бујања црквеног живота, а уз ово напоменућемо и оне принципе, по којима у данашње доба живе и развијају се западна и источна црква, у колико ти принципи утичу на њихове црквене обреде.

Фактори, који нам израдише првобитни (прије диобе цркава) црквени обред, створише нам и једину (на основу једне невидљиве врховне главе), саборну (на основу слободе), апостолску (на основу св. апостола) и свету (с љубављу и узајамним црквеним одношајима) цркву Христову. Ти су фактори: слобода, авторитет (древне ап. цркве) и љубав.

Хришћанство ужди у срце човјеково слободно синовско осјећање према његовом творцу Богу, ослободи га од окова страха и очајања на овој блатној земљи, плачевној долини; „всегда радуйтесь, непрестанно молитесь, о всемъ благодарите

(I оес. V, 16—18) — овим Павле позива хришћане, да приносе тешку, али слободну, жртву Богу „сокрушенный духъ и смирено сердце“ (пс. LX), начин, пак, израза унутрашњих својих осјећања (црквени обред) предаје се слободи личности, за коју је омеђашена граница „немошная советъ братьевъ“ (I кор. 8,12).

Хришћанин није само позват, да служи својему Богу, него да га у заједници са свом црквом слободно слави и хвали, а црква је ондје, гдје су два или три скупљени у име њеног оснивача; ондје, гдје је мјесто не само слободи, него и љубави. Та љубав не искључује ни преминуле чланове њене, јер избија у форми благодарних помена предака, којима је хришћанин обвезан у велико, јер они помогоше, те ријеч Спаситељева и његових шљедбеника забруја на његово ухо у пуном, чистом и већ разјашњеном облику; техничка израда хришћанских пјесника, пјевача и вјештака основа читаву школу богослужабних икона, с њиховим дивним храмовима, химнама, напјевима; ако још к овоме додамо, да обичаји предака и њихова вјеровања служе као важан авторитет већини хришћана, тада значај овог фактора у погледу развића црквеног обреда добиће своју праву вриједност.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

(С-в-р-ш-и-ћ-е-с-е.)

CRNE-GORE*ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

У Ч И Т Е Љ .

„Учитель је душа школи.“

Да бисмо потанко расправили овако важно питање, какав треба да буде учитељ, и шта су његове дужности, морали бисмо бити врло опширни. Зато ћемо барем у блиједој слици изнијети, какви треба да буду народни учитељи, па да се од њих може с правом очекивати, да њихов труд уроди онаквим плодом, како се то од њих очекује. И да бисмо се потрудили, те на дуго и широко разлагали, какав треба да буде народни учитељ, опет не бисмо могли казати онолико, колико је казао велики педагог Коменски са овим ријечима: „Учитель је душа школи.“

Данас важност школе и просвјете свако осјећа у потпуној тежини својој, као и важност ваљаних учитеља, јер напредак људски заснива се на народној просвјети, којој темељ ударају народни учитељи. Зна се, како некултурни народи постају

робље културнијех народа, те због тога ови први дужни су све силе своје уирегнути, како не би пали у хијенске чељусти ових пошљедњих. И ми Срби дужни смо похитати, јер док се пет стотина година са Азијатима борисмо, дотле се запад мирно развијаше, јер му ми бијасмо бедем. Но поред свих како политичних, тако и географских за нас неповољних прилика, данас с просвјетом добро стојимо. Али да бисмо могли ићи стопама културних народа, на прво мјесто потребно нам је ваљаних народних учитеља. Они ће наш народ повести правим путем, и сачувати од сваке просвјетне трулежи, која би нам могла доћи са запада.

Да би учитељ одговорио свом тешком, али узвишеном позиву, прије свега мора бити потпуно здрав, како умом, тако и тјелесно. Ради тога потребно му је да се упозна са законима тјелесног и душевног развитка, што ће постићи, ако ваљано проучи антропологију, а такођер и један дио њен — психологију. Ну како је учитељева дужност, да дјеци да опште основно образовање, то се претходно и сам мора спремити, изучавајући поглавито оне предмете, који ће му као учитељу неопходно потребни бити.

Осим тога, што је потребно, да је учитељ потпуно здрав и умно и тјелесно, те да по могућству нема никаквих мана или недостатака, — потребно је, да је спреман за свој позив, јер никакав занатлија не може ваљано обављати свој посао, ако га ваљано не изучи. Па кад је тако са обичним занатлијом и занатом, а шта је остало за учитеља, који често пута ни сам не схваћа задатак основне школе.

Да би се учитељ спремио за свој позив мора га љубити. Та љубав к свом позиву потиче отуда, што сваки човјек по својој индивидуалности изабере себи извјесну струку, којом ће се у животу бавити. Избор те струке често пута не зависи од тога, чему је човјек наклоњен, већ ушљед разних других околности. Но било ма којим узроком да човјек изабере себи струку, нужно је, да се за њу потпуно спреми. Нарочито је ова специјална спрема потребна учитељу, који омладини своје отаџбине мора дати *опште елементарно образовање*, учећи их по мало свему ономе, што ће јој доцније у животу требати. Разумијевајући своју дужност, ваљан ће учитељ тијем и умјети савјесно вршити своју дужност, те ће вјерно и искрено послужити своју отаџбину. Узевши на себе тако тешко, али пуно узвишености, бреме, ваљан учитељ неће никада сматрати награду као цијељ, већ као средство за живот. Њега ће увијек руководити љубав

ка омладини и напретку свог народа, јер ништа нема племенитије и узвишеније, него радити на васпитању свога народа. Ово вам потврђују и ријечи највећег философа Сократа, који каже: „Највећу услугу учинићеш својој отаџбини васпитањем њене омладине.“

Дешава се често пута, те неки људи силом околности постану учитељи. Примивши се тако из нужде учитељске дужности, такви је неће никада савјесно вршити, јер ту осуствује љубав и преданост за свој позив. Таквом учитељу школа ће увијек бити средство за живот, а никако цијелъ. Дешава се често пута, да сваки учитељ покаже врло знатан успјех у школи, али, разумије се, не онакав, какав се захтијева од основне школе. Ту ће се у његовој школи наћи безбројно много педагошких грешака. Такви ће се учитељи увијек старати, да, тако рећи, — „накључају“ своје ученике готовим знањем, задајући им „одавде довде,“ док међутим најобичније и најпотребније ствари за живот изостаће. Из њихових школа излазиће млади, уображени научници, који се врло нерадо прихваћају домаћег посла, због чега ће се често чути од њихових родитеља, гдје кажу: „Поквари ми се дијете, од како оде у школу.“ И заиста је неоспорни ^{НАСТАВНИ} ^{ФАКТ} да су таквој дјеци пуне главе некаквих правила и формалног ^{CRNOJEVIC} ^{ЗНАЊА}, које су механично у школи стекла, па кад изађу из школе тешко се прихваћају каквог домаћег посла.

Сваки прави пријатељ омладине, а у исто вријеме и свога народа, желио би, да оваквих учитеља буде што мањи број, јер предмет учитељевог рада врло је тежак. Он има у задатку, да од слабомоћног дјетета, како умно, тако и тјелесно, — створи човјека, који ће хармонијски бити развијен, т. ј. и умно и тјелесно. Да би се то постигло треба: *воље, знања и умјења*. Ако учитељ нема ма које од ове особине, његов ће рад безуспјешан остати. У школи се састане врло много дјеце са различитим домаћим васпитањем, јер су дјеца често пута врло осакаћена домаћим васпитањем, било ушљед неспособности родитељске за васпитачки посао, било ушљед разнијех другијех околности. Тек дјеца су дошла у школу са врло разноликим домаћим васпитањем. И сада је учитељева дужност, да проучи индивидуалност сваког ученика, те ће на тај начин добити јасну слику о сваком ученику на по се. То је врло тежак посао, јер учитељево око треба да је одвећ бистро, па да може продријети у најтамније кутиће дјетиње душе. И тек онда, ако је правилно проучио индивидуалност свих својих ученика, и

изнашао средства, којима ће се послужити, да поправи у ученику оно, што је за поправку нашао, — моћи ће наставити свој васпитни посао.

Учитељ никако не смије заборавити, да он није у школи само зато, да „накљука“ своје ученике многоструким знањем, него да их васпитава. То може учинити само онда, ако је сам васпитан, те да им у томе може служити као свијетао примјер. Учитељев примјер најмоћније је средство за васпитање, због чега треба да сам ради и да се понаша онако, како то захтјева од својих ученика. Својим радом и опхођењем са ученицима треба да стече љубав и поштовање код њих, јер ће тек тада ученици као свето примати све, што им учитељ буде говорио.

Код учитеља је дакле најважнија љубав за свој позив. Гдје ње нема, ту не може ни говора бити о *правом васпитању*. Колика пак је њена моћ при васпитању довољно ћемо видјети, ако наведемо неколико ријечи Посталоцијевих, који прича о својој школи у Станцу овако: „Нова зграда коју ми је управа дала у Станцу, кад сам дошао, била је још недовршена, а нарочито није била удешена за васпитни завод. Односно новаца не могу се пожалити, јер управа није жалила, али у осталом била је оскудица. Дјеца су долазила прије, него је била готова кухиња, постеља и остала средства. Ја сам прве недјеље био принуђен, да станујем у једној соби, која није била ни 24 стопе велика. Стан у опште нездрав; било је у њему прашине и блата, што сам све трио. У почетку сам слао дјецу кући на преноћиште, али су она у јутру долазила пуна гада, вашију и других животињица. Већина од ове дјеце била су у таквом стању, да је сваког пријатеља човјечанства морало срце забољети, када их види.

Многи су долазили краставе главе, болесни, са разбијеном главом, пуни нечистоће и т. д.; многи пак мршави, слаби, у очима пуно плашње и зебње, а младо њихово чело било је набрано, као у каквог старца. Неки су оцет били дрски и безобразни, те тиме рђаво утицали на друге. Други су били трпељиви, али неповјерљиви. Међу њима је било и размажених, који су били пуни захтјева, и гледали су с презрењем на сиротињску и сељачку дјецу. Није им се допадала она једнакост и нијесу се бринула о својим друговима. Ушљед тога било је у овом заводу свакојаких, а осим тих моралних недостатака ријетко је које дијете знало азбуку (између њих 10 једва 1)“

Овдје у овој школи у Станцу било је око 50 дјеце, скупљене из разних сталежа послје разорења Станца са онаквим особинама, какве нам сам Песталације описује, и он се драговољно прими да их васпитава. Са каквом је љубављу радио, док је од њих створио потпуно васпитану дјецу, то се не да описати, а ево како он сам о том прича: „Ја сам хтио, да моја дјеца сваког тренутка од најранијег јутра, па до мрака виде и осјете, да моје срце за њих куца, да је њихова срећа и моја срећа; њихова патња и моја патња. За то сам ја по могућству од јутра до мрака био у њиховој средини. Све што је корисно утицало на њихову душу од мене је потицало. Свака помоћ, свака поука полазила је од мене. Они су били ван свијета, ван Станца, ја сам био с њима. Њихова чорба била је моја; њихов напитака био је мој. Ја нијесам имао ништа; нијесам имао ни пријатеља ни посјетилаца, већ само њих. Спавао сам с њима заједно; у вече сам био пошљедњи, а у јутру први. Још у вече сам се молио Богу за њих док не засну, а то су они сами хтјели.“

Из овога се да јасно видјети, са колико је труда и љубави радио, док је постигао оно, чему је тежио, т. ј. док је видио своју вјецу потпуно васпитану. Песталације је био жив примјер свему ономе, што је захтијевао и тежио развити у својим учионицама и постигао је. Учитељу треба да су сасредсређене све врлине, које мисли развити у својим ученицима, јер оне ће се и неосјетно пренијети на његове ученике. Дакле, *учитељу треба да је жив примјер свему ономе, што захтијева од својих ученика, јер примјер је најочигледније и најусијешније васпитно средство.*

Вук. Р. Масловарић, учитељ.

(Наставиће се.)

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

(Од Алфонза Куре. С рускога преводи М. Никифор.)

(Наставак.)

XIV.

Палестина при крају шестога вијека (од 557—610 године).

Пошљедњу половину овога вијека Палестина је провела у потпуној тишини и миру, а ово је била тишина пред страшном

буром. Не само што нам већ недостаје краснорјечивога пера Кирила Скитопољског, него и савремени историци сви су као зговорно умучали о Палестини, једино што до нас долази, и то као узгредно у одломцима, напомињу изагнање патријарха Евстохија — помоћу сплетака Теодора Аскида — и на његово мјесто постављеног познатог нам Макарија, којег су некад оригенисти на исто мјесто поставили. Затим још нам напомињу о устанку самарићанском и о крвавој битци, која је тај устанак угушила; даље како су долазили на патријаршески престол, последије Макарија, Јован IV, Амос, Исак и Захарије, који су редом заузимали патријаршеску столицу све до почетка VII вијека; о скупоцјенијем даровима, које је послао цар Маврикије манастирима јорданским, о доласку бенедиктинског монаха, послатога од папе Григорија великог, да подиже странопријемни дом за западне поклонице, о франачком свештенику Реоваљду, којег је послала Радегунда, жена Клотара I, која је већ била у то вријеме калуђерица, да испроси у патријарха частицу Часнога Древа за њен Крсни манастир, код Пуатје, и долазак св. Теодора Сикеога, којег благородни одговор цару Фотију сачувала је историја, он који је ово по трећи пут дошао у Јерусалим и провео зиму у манастиру св. Теодосија; долазак сицилијанског калуђера, који је у базилици на гробници Господњој произведен за епископа афригентског; долазак патрицијанке Рустиције, која је по уљеђењу папе Григорија великог била пошла на Синај; долазак знамените персијанке, св. Голиндухе, која је последије тешкога мучења за вјеру Христову оставила отачаство и дошла у Палестину, гдје је умрла у Гјеропољу, и на пошљетку Антонина Пјаценског, који нам је оставио опширни опис својега путовања од Панаеде до Синаја.

Међу овим дугачкијем списком посјетилаца светих мјеста, особито треба нам напоменути два мјештанина из Дамаска, Јована Мосха и његовога ученика Софронија. Овај први оставио нам је драгоцјени зборник о подвизима Палестинскијех пустињака, који носи име „Луг духовни,“ који и ако нам не предлаже потпуног описа живота тих подвижника, као што нам је то оставио Кирило Скитопољски, али тим ништа мање оно нам даје драгоцјене одломке не само Палестинскијех, него још Синајскијех и Јегипатскијех пустињака. Други — ученик Јована Мосха, Софроније, био је човјек великога ума, дубоки познавалац Светога Писма, и оставио је у Дамаску своју столицу краснорјечија, коју је са сјајношћу заузимао, само теке да буде сапутник својему учитељу по источнијем манастирима, који је

кренуо да покупи податке за своју књигу. Пошто су посјетили многе Малоазијатске и Сирске манастире, настане се у манастиру св. Теодосија и ту дуго заједно проживе. За тијем посјете редом лавру св. Јефтимија, св. Саве и Нову лавру, гдје већ нијесу застали у животу св. Кирила Скитопољскога, али су они добили доста података од бившега константинопољског адвоката Леонтија, који је оставио свијет и у тишини манастирске ћелије бавио се опрsvргавањем четири јереси: несторијанске, аполинаријанске, евтихијанске и северијанске, које су још колебале православну цркву. Одавде обојица пођу навипше поред ријеке Јордана и посјете манастире, који су у то вријеме још били у шумовитим бреговима, као: манастир св. Герасима, обитељ Тракијанских калуђера, пространи манастир Каламонски, који је доцније утврђен због нападаја арапског, обитељ св. Јована Крститеља, која је подигнута над капелом, подигнутом на оном мјесту, гдје је Христос ушао у ријеку Јордан, да се крсти; манастир Кула, којег је подигао један ученик св. Саве, Галгалска црква, у којој су се чували 12 камена, који су подигли Јевреји, кад су пријешли Јордан, под Исусом Навиним; обитељ настојатеља Петра, којег је некад Јефтимије истргао, да не буде присталица Теодосијев и царице Евдоксије; манастир Евнушки, црква пресвете Богородице, коју је подигао Јустинијан међу палмама и ружама странопријемног дома, у ком су госте послуживали монаси из лавре св. Саве; даље, манастир Илијин и Мартиријев, и стару Фаранску лавру, која је по предању основата прије цара Константина.

На повратном путу Јован Мосх и Софроније забаве се неколико времена у Витлејему и у околним манастирима, као: у обитељи св. Сергија, у манастиру настојатеља Јована, у Маркијанову и у манастиру Адери, у ком је некад живио Посидоније и Паладије, Касијан, основатељ манастира св. Виктора у Прованису. Из Витлејема оба путника пођу пут Јегипта, гдје се Јован Мосх затвори у манастиру Јелиотском около Синаја, а Софроније остане код Александријског патријарха св. Јована Милостивога, и постане његов ближњи савјетник и сатрудник. Доцније још ћемо једном срести се са Софронијем.

У овоме времену спада и покушај цара Фоке, да обрати све Јевреје у Хришћанство, који би се год налазили у Византијској империји. По царској наредби началници предјела сакупе све Јевреје у Јерусалиму, Антијохији и у Александрији и објаве им царску наредбу, да морају примити хришћанство, но пошто Јевреји не хтједну, они их увале силом у раније за то

зготовљене казане и силом их крете. Ово насиље проузрокује устанак. Јевреји у Антијохији и Александрији побуне се и убију оба патријарха и много хришћана, али и њих је војска источног префекта Бонозија све поубијала. Палестински Јевреји били су лукавији и чекали су удобнијег времена да се освете, које им је и дошло при пошлаци персијанској.

Но прије него што ћемо доћи до тога жалоснога догађаја, важније је да видимо, у каквом се стању налазила Палестина при крају шестог вијека, и то по доказима савремених историка и путничкијех извјештаја.

Палестина се састоји од честе мреже бреговитијех ланаца, који састављају средину те области, која је опкољена како са запада обалом Средиземнога мора, тако са истока обалом ријеке Јордана и Мртвога мора дјелом, готово једнако ускијема низинама, и почињући од западње уздижу се брегови све височије и пут источне стране спуштају се постепенијем равницама све више и више, да на источној страни дође много ниже од морске површине.

На високој тачки јужнога дијела те узвишице стоји Јерусалим, са својим зидовима, кулама, базиликама, црквама, манастирима, болницама и гостионицама, које су поменуте зграде украшавали и подизали, у течају 300 година, цар Константин и Јелена, царица Евдоксија и цар Јустинијан, и благодарећи својему духовном значају Јерусалим је постао најбогатији и најглавнији град на Истоку.

На средњем брду Јелеонске горе била је базилика Вознесенија Господњег, која је надвисила цијели град. Редом, цијелијем брдом Јелеонске горе, узимајући правац к Мртвоме мору, гомилали су се манастири, цркве и капеле, које су подизале: двије Меланије, Васа, (Василија) Тетијана, Ксенија, Евдокија, Јустинијан и Анастасија. У једноме од ових манастира криле су се сестра и кћер цара Маврикија, које у свему царству пијесу без овдје могле наћи скровишта од цара Фоке. Не далеко за Јелеонском гором била је Витанска црква, у којој је било много гробница јерусалимскијех епископа.

У дубини Кедронскога потока била је пола у земљи укопана црква, која је подигнута над маловременијем гробом Пресвете Богородице; редом до ове цркве био је ступ Авесаломов, даље Силоамска базилика, у којој се налазио у подземном своду знаменити „Силоамски источник.“ Напријед у Једејској горњој пустињи стајала је висока кула св. Саве, која је окружена осталијем зградама те знамените лавре. У околини лавре били

су још два манастира: манастир Кастелијански и Пештерски, који су заједно са лавром сачињавали троуголник, над којим се подизао манастир Схоларијев, који је стајао у подножју високе куле, коју је подигла царица Евдоксија, ради разговора са св. Јефtimiјем. Још даље у пустињи налазио се манастир Хузивски, који је цио усјечен у стијени, осим тога на обали малог језера лавра Гептастолска, лавра Суцка, са гробницом св. Киријака, манастир св. Фирмана, обитељ св. Јефtimiја и ниже ње манастир св. Теоктиста.

На Сијонској гори осим Давидове куле, коју је некад поштедио Царевић Тит, били су још: базилика, коју је подигла царица Јелена, на мјесту гдје је била Тајна вечера; за тим тавница апостола Петра и кућа Кајафина, које су обраћене у цркве манастир Неаса, чији су настојатељи били у непрестаној борби са Јерусалимскијем патријарсима, и великољепна базилика Пресвете Дјеве, коју је подигао цар Јустинијан. Даље се налазио Витлејем са његовијем базиликама и манастирима. Даље на јужној страни, на Мавринској висоравни, била је базилика, коју је подигао цар Константин над гробовима старозавјетнијех патријарха, и на пошљедку у арацкијем пустињама, близу Црвенога мора, у подножју Синајске горе, као стража православља стајао је манастир, којега је подигао Јустинијан, у ком су манастиру живјели у то вријеме три калуђера, који су прославили тај манастир више, него сви дарови Јустинијанови, а то су били: Анастасије Синаит — доцније патријарх Антијохијски, Григорије настојатељ Синајски, доцније постављен Јустинијаном II. за патријарха Антијохијског, чија је краснорјечивост била толика, да је убиједила Хозроја, да поврати дио војене опљачкане добити, и на пошљетку замјеник његов на Синају св. Јован Љествичник, који је тако прозват по његовом дјелу „*Љествици*“, коју је он написао по молби Ратског епископа, која је постала духовно руководство и устав за пустињаке и манастире у Азији и Јегипту.

По Кесаријском путу, ближе к Јерусалиму налазила се базилика св. Стефана, која је била свједок борбе св. Саве противу цара Анастасија; мало даље црква Пресвете Богородице, одакле се отвара поглед на кулу Давидову; за тим манастир Евсторијев и Анастасијев; овај пошљедњи послужио је калуђерима из лавре св. Саве као уточиште, кад су на њих напали Сарацини.

У самоме Јерусалиму, близу базилике на гробници Господњој био је патријаршески двор, којега је подигла царица Евдок-

сија, и пространи манастир, којег је основао Илија, у ком је била и знаменита библиотека, коју је сабрао епископ Александар. На мјесту, гдје је била кућа св. Богоотаца, била је подигнута црква, а у дубљини једне далеке улице била је скривена од погледа црква Јаковита – Евтихијанске секте, која је у Александрији била многобројна.

Између Јерусалимскијех брежуљака, који су били у уну трашњости његовијех бедема, већ није било засијаних њива и поља, која је са тугом посматрао некад бордоски поклоник, него су сва та мјеста била заузета кућама, саодговорно развићу и значају, којег је Јерусалим добио у течају 300 година.

Особито околу половине септембра, испред празник Воздвиженија Часнага Крста, великијем гомилама долазили су каравани из Мале Азије, Персије, Африке и Арабије. Трговци са свијех страна свијета долазили су овамо поради најразноврсније трговине. Лаодокински трговци ширили су своје ћилиме, Смирна и Антијохија шиљала је своје златоткане материје, Тир је довозио платно и врло вјештачки испарану стакларију, Александрија је шиљала своја врло танка ланена платна, а особито савијутке свиленкасте нека карнавална је брзо пролазила, јер су је достина узимали ради преписивања и распростирања по свим манастирима аскетичнијех производа; Јермени су долазили са великијем караванима и догонили су своје сировине и мијењали за орижје и друге раскошне производе. Етијопљани, који су још држали у својим рукама унутрашње путове Црвеног мора, довозили су слонову кост, а особито потребити Јерусалиму и црквама тамјан, цинглиско злато у зрнима, обрађене смарагде и индијанске тканине. Китајске и индијске свилене израде поражавале су поглед фантастичношћу својега угледа, а свилени производи царскијех фабрика, који су се такмачили са горепоменутијема такођер су задивљавале поглед правилношћу црта и изображењем људских и животињскијех слика. Арапски трговци из Меке и Медине долазили су са својим вербљудима и пунили су град њима обичном виком и грајом; они су мијењали своје тканине и мирисе за златне Јерусалимске израде, за јерихонске финике, за суве палестинске плодове, а особито за оружје Муте. Међу тијем трговцима особито је издвајао један млад човјек, бистрога ума, проницатељна погледа, који је често пута ради трговине долазио у Дамаск и у Малу Азију, и који је потанко испитивао о основним догматима Хришћанства, Јеврејима и Несторијанима. Његови другови причали су о њему, да ће да се брзо жени са једном мјештан-

ком богатом удовицом, и да већ он располаже са њезинијем имањем и да ће, кад се ожени, постати међу најзнаменитије становнике Меке. Име томе младоме човјеку било је Мухамед. Јевреји, не гледајући на све царске указе, провлачили су се кроз ову гомилу и бавили се разном трговином, а особито промјеном странцима њинијех новаца за римске, који су благодарећи утицају Рима свуд пролазили. Ту су били жедни и досадни агенти државне дације, који би крили читаве бале робе и узимали дације од 1 до 50 по сто, према саме цијене.

Раскошност и природа градека саодговарала је таквоме промету. Позлаћена кола возила су људе у театар, који је грмио исто као за времена Кирилова; такођер је лоштало силно рукоплескање мимичнијем преставама по општијем бањама, које је некад подигао Андријан, а такође и по цјацама и судовима. Пролазећи на коњма — шетње ради — јерусалимски кичони са подземјехом и подругивањем бацили би свој охоли поглед на мимо њих пролазећег монаха.

Жене, кад би ходиле у цркву, такмачиле би се у раскошности њихова разнобојнога одела; тако раскошне њихове хаљине, ћердани, браслети (манине) и појаси привлачили би општу пажњу.

Но та иста раскошност и богатство привлачило је, те су у Јерусалим долазиле читаве гомиле просјака и богаља, који би на вратима црквеним, избацивши на видик кљасту руку или ногу, или издрпане хаљине и молили би, често пута залудно, да им ко што поклони. Осим тога долазиле су још непрекидне читаве гомиле свијета на поклон са свијех крајева свијета, и говорио би сваки на свом језику, и била је заиста трдна мјешавина, перед и распутни живот, који је са потпуним правом побудио у св. Григорија Ниског страшно гнушање и негодовање.

Послије Јерусалима најзначајнији град у Палестини био је Газа, која се славила не само својим трговачким положајем, јер је била на путу од Црвеног мора и Јерике, него и својим школама, из којих су излазили многи научени људи, међу које спада Енеј Газски, који је знаменит због свога дјела, у ком је он примјењивао филозофију на заштиту хришћанскијех истина. Зосима, којег је Зенон предао на смртну казну, због завјере противу Ила, Прокопије, писац толковања на библију и извјеснога панегирика императора Анастасија и Хоривије, који је био његов ученик и панегирик, и чија књижевна дјела такмаче се по љепоти и форми са старим класичним производима, па и ако нешто уступају у композицији и мислима; то је као општа

пошљедица књижевног пада, и на пошљедку, пошљедњи предавач на Атинској школи Исидор Газски, кога је научна занешеност, коју је он мислио наћи у Персији шестога вијека, т. ј. остварење Платонове републике те је у друштву шест филозофа и пошао ка двору Хозроја Персијског, но послје шест мјесеци са сузама молио цара Јустинијана о разрјешењу, да се поврати у Газу.

У сусједном граду Газе Масому била је црква, коју је при Теодосију подигао св. Зенон, а близу манастира, у ком се срио Север Антијохијски са Петром Иверијанцем, био је манастир настојатеља Доротеја, а правцем к Јегипту налазила се гробница св. Иларијона, у његовом манастиру, који се губио у прибрежном пијеску и блатима.

У старој Палестинској митрополији Кесарији била је црква св. Корнилија и Прокопија, Хиподром, којега су Самарићани два пута облили крвљу, и којега се развалине и до данас налазе, на пошљедку велика библиотека са 30,000 хиљада књига, међу којима се налазило и евангелије св. Матеја, које он сам писао, и екземплари Оригеновијех рукописа.

У Јопији, Панеади, Аскалону, Тиверијади, Емаусу, Витсаиди, Кани и Капернауму, у свијем тим мјестима биле су подигнуте базилике. Околу Перисаретског језера, у подбрђу горе „Насишченија 5000 чедовјек“ стајала је пространа црква, посвећена апостолу Петру, коју је подигао св. царица Јелена и коју је поклоник 12 вијека (Зевуљф) видио још у цијелости. У Дијоспољу је била црква св. Ђорђија и то од времена Јустинијанова. У Севастiji биле су гробнице: Јована Крститеља, пророка Авдије и Јелисеја, које су већ биле у црквама. У Неапољу, средишту самарићанском, било је подигнуто 5 цркава, од којих је једна била на самоме врху Гаризима, друга је подизала своје — Византијског стила — кубе над извором, код којега је Христос говорио са Самарићанком. У Скитопољу, у митрополији друге Палестине, редом са епископским двореом, биле су двије цркве, које су биле посвећене св. Томи и св. Василију, и мало отолен даље у пустињи постојао је манастир Ентенанетски, а такођер и љековити Гадарски извори, који су се непрестано посјеђавали. У Назарету биле су двије простране цркве, које су својом љепотом примамљивале к себи путнике, а на Таворској гори биле су три цркве, које је подигао св. Јелена.

Ето, такво је било стање Палестине при крају шестога вијека. Баш у то вријеме, кад је Јегипат и Киренајка много

био узмућен религиознијем распрама, а Сирија, Кападокија, Витинија и Тракија страдале су од поплава персијанских и аварских, Палестина је уживала потпуни мир. Велики број поклоника, који је непрестано долазио, подржавао је у Палестини благостање, не гледајући ништа на општи назадак империје и на велике порезе. Но страшна олуја и њој се већ примакла.

(Наставиће се.)

Приложак грађи српскога рјечника.

написао **Ј. Рогановић.**

Предмет ове моје мале расправе биће, као што се види из самога натписа, тумачење неколико српских ријечи, које се не налазе у рјечнику оца наше књижевности — Вука Караџића (у II издању од год. 1852 у Бечу). Међу њима ће какође бити и туђијех, које не мислим назначавати и пробирати, остављајући их нашим филозофима. Што пак те туђе ријечи уводим, навели су ме на то следећи узроци: 1) што се говоре у народу; 2) што се другим начином не могу одијелити од чистог народног књижевног језика; и 3) што их треба забиљежити и означити као туђинске, које не потребујемо, и које кваре љепоту српскога језика. Немали је то факт, али се мора признати, да је српски језик толико заражен туђинштином, колико готово ниједан други ушљед мијешања и стицања сусједнијех народа, бива: турским, бугарским, грчким, румунским, арнаутским, талијанским, маџарским, њемачким.

Мислим, да је већ дошло вријеме, коме лежи на души духовно јединство нашег народа, да се збиљски закочи на пречишћењу језика и његовом савршенству, по примјеру Руса и Чеха, јер то је једно једито средство којим се може стати на пут свим могућим утицајима, који наерђу, да се српство и духовно као и политично распане. Језик је најглавније обиљежје сваке народности, он је полуга на којој почива, па ако је она силна и јака и ако се буде чувала, очувала се народност, а у противном случају она пропада. Језик — та полуга народна — у нас Срба непровиђеном удесу заборавити је још силна и јака. Ове Србе (нас преко девет милиона) спаја та полуга тако, да се без разлике у цјелокупној српској области можемо потпуно разумјети, и ако имамо четири главна дијалекта: јужни, источни, западни и македонски. Да, ми се можемо са најудаљенијих српских крајева од центра потпуно разумјети, док Немци и Французи не, али опет имају такав говор књижевни, који их у једну цјелину спаја, дакле у њих се разликује говор народни и књижевни, а ми га имамо исто-вјетног у оба фактора, само још необраћеног довољно и нескупљеног. Благо и богатство нашега језика лежи још скривено и закопано у нашем народу, и ако га је Вук отворио већим дијелом. Поред Вуковог рјечника би се

još jedan онолики, a и виши скупио из постојећих ријечи у народу, које још нијесу преко књижевности свијета угледале. Ријечи, које наводим, имао сам згуду покупити прибјележити неке како се говоре кроз Зету, неке некијем дијелом Херцеговине — околином Оногоста, неке кроз Боку и Далмацију, Босну и кроз првобитну стару Црну Гору. Ово сам случајно учинио на путу као узгред без икаквог нарочитог плана: ријечи учињеле су ми се нове и оригиналне последије подужег бављења изван свога родног мјеста, ђе их нијесам имао прилике ни чути, ни читати; и у томе се нијесам преварио, јер кад сам их сравнио са Вуковим рјечником, видно сам, да их у њему нема, или ако и има која, употребљава се у другом значењу, или да су баш нове, а сами Бог зна, колико у цјелокупномешу нашем народу лежи скривено овога драгоценог блага. Можда обмањујем себе, али мислим, да ће и маљу корист допринијети овај мој случајни рад богатству нашег савршенијег рјечника, темељу духовнога живота нашега народа, не приписујући тиме себи никакву заслугу, јер ријечи су биле у народу, једино држим, да је добро ово, што ми је нехотице испало за руком покупити ово ријечи (288), за које молим наш орган „Просвјету,“ да их објелодани и сачува у своју ризницу, док буду устробовале издавачу потпуног српског рјечника и речетару чистоће нашег народног и књижевног језика. Како је наш народ скоро до наших дана живио у већем дијелу чистим својим првобитним животом, који се сам из себе развио, а последије сам собом усавршавао без утицаја покварене туђинштине; па како се тај живот нашега народа данас већ почео кварити и кривити ушљед политичног народног расула и у њему његове навике, обичаји, народна култура, индустрија, у опште цио његов друштвени склоп промјењивати се под утицајем нове културе, под чијим притиском и ријечи, које служе за означавање тих појмова, заједно се ушљед пропадају и нестају, те тако на мјесто њихово долазе туђинске, или изумиру и без туђинских нашљедница, чиме се у оба случаја или осирошује или квари наш чрасни и богати језик.

Из тога можемо видјети и извести значај Вуков и његов рад. Можда код толиког великог богатства нашег језика, да њега није било, били бисмо пуки сиромаси, као многи други народи. —

Није друге, како наведосмо, него и немилу морамо констатовати, да се у наше доба појавила зараза у нашем језику, која се све више и више шири, као приљепчива болест и већег маха хвата не само у образованијем сталежу, него и у простом народу, ушљед чега је много већа опасност по самосталност нашу и то у најширем значењу. Правом посматрачу, који зна цијенити, што је то језична чистоћа, мора бити као ледени камен на срцу та кужност; а ако јој тражи узрока, у колико ја схваћам, наћи ће га у: 1. У простог човјека, што се не зна тој кужности угнути, не зна је избјећи и не може је схватити и оцијенити, као зло по народ, а живи у таквим приликама географским или у таквом друштву, гдје се као необразован човјек подвргне томе, немајући га ко руководити правијем путем; 2. У човјека полутана узрок је тај, што тиме хоће, да докаже, да је зналац и научењак, с чиме хоће да се уздигне над простијем народом. Такви су људи болесни мозгови, начују туђе ријечи или их запамте из политичних чланака, па их последије без икаквог смисла у говору употребљују, те се протурају у народу наивном и простом, да нешто знају, док су у очима образованог човјека глупаци првог реда, којима је и врхунац и полазна тачка знања нула.

Поред још мањих узрока ја као главне те држим, а неко ће још можда разложитијих наћи. Увиђам још један, а то је новинарство, које има у себи много туђијех ријечи, те постоји данас новинарски језик.

Био би неоцјењиво користни и благодатни рад за савршенство и богатство нашег књижевног језика, који је у исто доба и народни, кад би се све могуће снаге на перу, особито свештеници и учитељи, који су највише по народу расути, посветили оваквом скупљању и збирању ријечи у цјелокупном нашем народу, који живи: у Црној Гори, Шумадији, Далмацији, Хрватској, Бачкој, Банату, Сријему, Славонији, Истрији, Босни, Херцеговини, Старој Србији и Македонији, а који не би имао под руком Вуков речник за сравање, може га тијем циљем набавити, или ријечи ком другом на сравање послати, а у првом реду уредништвима часописа, а ја тврдо мислим, да нема таквог, које се с радошћу не би томе одазвало. Тијем начином за кратко вријеме би се дошло до лијепе збирке, онда издавач, учено какво српско друштво, или академија наука имали би прибрану грађу.

Ако имамо свјесних људи занета је већ ту час да се истински на то обрнемо, да се језик пречисти, уреди, среди, усаврши и ријечи покуле и саберу, како би се дух народни без икаквог ометања и лутања стално поставио на своје ноге и у будућности поступно и дошљедно развијао.

Случајни овај мој рад имаће још боље пошљедице, ако подстакне кога на рад, да сабира ријечи, — којих нема у речнику, а које живе у народу нашем.

Ево на пошљедцу тог мог малог случајног рада.

Алавертити, извијестити.

Бативога,²⁾ кокади, трболац, реџи, дџе, реџ, узичицу може стезати и растезати (отварати и затварати), а служи пуначима као спрема за огњило, кремен и усјеку (труд), чиме произвађају ватру, кад им се прохтјене пушити.

Бареч, прв, страшило. У оба се смисла доста ова ријеч употребљава, у пошљедњем обично кад мајка хоће да несташно дијете умири, „Не! не плачи, буди мирно, појешће те бареч.“ (У В. стоји баречина).

Бован, велики шкрипац, скуп великих и високих греда, куда једва човјек може ићи, са великим провалијама.

Бјелоћа, једна врста отока око глаа (Erysipele).

Бљагњити се, јагњити се.

Бљагњење, у истом горњем значењу именица.

Болечина, тифус (у В. стоји болечина и бољетина).

Броботан, дубова шишкара са рошчићима.

Бробошка, дубова шишкара без рошчића.

Брдун, прут, млаз лозови (у В. значи два грозда одкинута на лозовом пруту).

Броквица, мали клинац.

Броква, мало већи од броквице.

Бубак, зунзар (у В. стоји бумбар).

Брушкетати, избити.

Букулић, мали суд за воду, подобан барелу.

Бучулић, исто што и букулић.

1) Обавијестити.

2) И батифога, тал. р., говори се више у шали; кресиво.

Буроње, село у Ц. Г. у Љешанској нахији.

Врбија, ⁸⁾ справе са којом су се мале пушке кремењаче, кумбуре и леденице, пуниле, а у исто вријеме служиле су пушачима као штипавице са којима су дохваћали углијевље и запаљивали. Ко није био пушач имао је једноставну врбију, и служила му је само за пуњење пушака, а пушач са штипавицама, које је у једноставне коре од мједи мећао, штипавице саме биле су од гвозђа, при огњишту замјењују их данас машице.

Врлебућице, брзо, одмах, изненада

Врчманица, сваки посебни ред опуте на опанку

Врчмати, преплијетање врчманица, значи још кад се листови дувана гримве — (гримњити) — на концу за шушење.

Гевељати, животарити.

Гйш, каже се прасету кад се одћерује,

Гишо, мушко име.

Гладиш, сљепић (у В. значи плаветни гуштер).

Глуха, жена глуха, а каже се и за овцу (у В. значи придјев).

Глушчина, глухи човјек.

Гребанић, превити ножић, са којим се гребе гребача по дну котла или пињате.

Гребач, човјек који гребе.

Горуждоња, велики неспретни човјек, који изгледа међу људима као горужда међу ожицама.

Гуре, мало прасе.

Гурица мала прасица.

Девенисати, пролазити у смислу живота, живјети. Како девенишеш? —

Девзијати се, много се узнемирити, очајати, у смислу несреће и зла кад човјека снађе.

Дрењиница, овако мајке тепају ћерку и милоје кад се са њима играју (у В. стоји дрењина у смислу плода е дријена).

Дрењини-а-о, придјев од именице дрењина. Дрењина вода. Ова се вода прави, кад сазру дрењине, поберу се и покупе, сваре се у води, прелију се у суду, устоји се, па се послје пије као вино. Уз пости често пута сељаци замјењују с њом млијеко уз кашу и хлеб. Држе је за врло здраву. Има и приречица народа: „Здрав као дријен.“ —

Дркалица, ситница ⁴⁾.

Дрчити се, поносити се несмислено, носити тијело неприродно укочено. Отуда приречица у народу: Дрчи се као неварена нога.“ —

Дрчење, именица од истог глагола.

Дубити, копати ⁵⁾ врћети. Коријен је у овој ријечи исти, који и у ријечи *дубоко*. Издубио је данас шеснаест педи у мињавању. Дуби каминш. Дуби убао. Дуби корито.

Дупање,

Дупа, (дупање)

Дупњава,

Дуподерина, бесмислица, глупост.

Дурати, трајати и прести. Дурали су ми опанци по године. Дурало

3) У Вука харбија, арбија У.

4) Беспослица, у опште значење ружно. У.

5) Дунети. У В. Дубиги — стајати управо. У првом значењу сад. вр. дубем, а у другом дубим. У.

ми је пиће до Аранђеловадне. — Дура дијете на кољено. Дура, на Радула.
(У. В. значи само триљети).

Дурађе, трајност, тресење.

Дуса, неприлика.

Ђасрећа, несрећа, сложена ријеч од ђавоља срећа.

Ђекати, нарицати и плакати уједно, али полако.

Ђера, наружљиво женско име.

Ђосање, климање на коњу.

Ђоснути, ударити. Ђоснуше се по два и три пута, један другом
поломише зубе.

Ђосати климати, љубљати.

Ђуза, мушко име.

Ђузина, најгори дуван што се пуши у сисији.

Ђуша, женско име.

Ђглијиб,

Ђгљеботина, (у В. стоји ждлијиб и жлијиб.)

Ђдрвњи, ⁶⁾ сељачки ручни млин, на коме обично жене мељу у оску-
дици воденог млина (воденице).

Ђдрвњати, брбљати.

Замира, замука, заслуга. (У В. замјера ⁷⁾).

Замирити, заслужити стећи, замучити. Замирио је више, него што му
можеш платити. (У В. значи примирити и замјерити).

Замиритати, заслужити. Замиритао је, да га за вито ребро објесе.

Што је замиритао то је и добио.

Запачан-а-о заузет-а-о

Запачати се, записати се или заузети се у нечем.

Заспичити, саставити, утврдити. Заспичи разглављени одар.

Збрка, погрешност, мјешавина, смјеса.

Звек, спрдња. стао се с њим звек и чапаница, каквога још није било
од Адама. (У В. значи само глас).

Звиждов, манитов, лудак.

Зорзориле, на силу нешто учинети, насилнице.

Земаница, сисија од гњиле (У В. значи чаша или чинија, а стоји
земљаница).

Зурлекање, глупи и бесмислени говор.

Зуцкање, поговарање, кад се нешто о нечем зачне говорити. Муч! не
говори, то те зуцкање може главе стати. —

Зуцкати, говорити, опоговарати. Зуцкати, говорити, опоговарати.

Зуцка се, да ће данас Турци ударити.

Зурлекача, празноглава женска.

Илака, својта, родбина,

Јаје, мајка. Овако се говори у Зети.

Јакета, женска хаљина напрењача.

Јакик, црвени кременови камен, који се носио као накит, а и сад се
носи у женским пасовима, претењу, наушницама (брњицама) и ханџарима.

Јаловуша, овца, која се не бљагњи (у В. јаловица).

6) У В. жрвњи, а једн. жрвањ.

7) То је друго: замјера, замјерка значи das Uebelnehmen. У.

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И .

Афоризми.

(Наставак.)

Смрт.

„Смртъ грѣшниковъ люта“ (Цар Давид).

Сви морамо мријети, али не сви једнако.

Има једна ствар, која свакога без разлике очекује, а то је смрт.
(Филарет М. Московски.)

Ништа у животу није вјерније од смрти (Кирил Еп. Мелент.)

Сјећај се, да све, што више живиш, ближе си смрти.

Предвиђајући будућност, као човјек разумни, пази на садашњост,
као човјек смртни (Св. Јефрем Сирин).

Живећи, не отуђуј се од живијех, али не заборађај на час смртни
(Тр. Авр. Некрасов)

Сјећање и разум, да морамо мријети, нека с нама лијега и нека се с
нама диже.

Ништа није вјерније од смрти, али ништа тако није од човјеку
скривено као смрт.

Ниједна ствар није тако позната као смрт, али опет ни једна није
тако као она непозната (Архимандрит Макарије).

Смрт невидљиво иде за нама, и стиже нас, кад јој се не надамо.

Смрт је слична лупежу и грабљивцу: баш кад јој се не надамо --
ево је (Св. Дим. Ростовски).

Достина су легли у вече, да се мало спом одморе, али су заспали
вјечнијем сном.

Нема ни једне минуте у нашем животу, која нам не би могла бити
и пошљедњом у животу.

Залуду је и Давид молио, да му Бог каже, кад му је крај животу,
и колико ће живјети, (пс. 38—5;) Божи промисао то му није дао.

Божија је то милост, што човјек не зна, кад ће умријети. Сакривен
је пошљедњи дан за то, да би ми били пажљивији и опрезнији сваки дан
(Августин).

Не знајући, у који ће час, доба и мјесто смрт нам доћи, то онда
очекујмо је у свако доба (Августин.)

Вазда и при свакој радњи реци себи: као што би пазио душу, да
знаш, е ћеш данас умријети, онако је пази сваки дан, јер смрт може доћи
у свако доба.

Вазда очекуј смрт, али се од ње не бој; и једно и друго права је
мудрост (Св. Ник Синајски).

Ако се у животу будеш бојао од грјеха, онда се нећеш бојати од
тјелесне смрти (Прот. И. Толмачев).

Онај, који живи немарно и без савјести је, тај се вазда боји од смрти
(Златоуст).

Ко се у животу бојао од пакла, тај се неће бојати од смрти (Златоуст).

Смртни страх узнемирује само онога човјека, којег осуђује његова
савјест; а ко има у себе добро свједочанство — мирну и добру савјест —
тај жели смрт исто толико, колико и живот (Св. Исак Сирин).

Смрт је страшна, али само за оне, који се не спремају да је срету, т. ј. примјернијем владањем у животу.

Ако хоћеш да се никад не препанеш од смрти, онда је вазда очекуј (Сенеке).

Ако се будеш вазда сјећао страшнога часа — смрти, као да ти је пред очима, онда ти смрт неће бити страшна (Св. Григорије Богослов).

Као год што се човјек не страши од онога непријатеља, којег сваки дан очекује и нада му се, тако исто и од смрти бојати се неће, ако је сваки дан очекује (Св. Тих. Задон).

Најбоље је средство не бојати се од смрти, очекивати је сваки дан (Јаков. Архиепископ Нижегородски)

Смрт су врата, кроз која се улази у вјечност.

Живот се прекида смрћу — смрћу почиње живот.

Родио си се да умреш, умиреш да живиш.

Ако желиш прави живот, онда вазда очекуј људску смрт (Св. Нил Синајски).

Није хтио живљети онај, који није хтио да мре (Сенеке.)

Живећи имај у виду смрт, да би умирући видио живот.

Смрт за праведне и грешне оно је исто, што и Црвено море за Јевреје и Јегипћане.

Људи желе да дуго живе, а ти, хришћанине, жели, да мирно умреш (Св. Тихон Задонски).

Смрт није зло, него је зло зла и грешна смрт (Заагоуст).

Сви се ми страшно бојимо смрти, но боље је да се страшно бојимо гријеха, па се онда нећемо бојати смрти (Инокентије Архиепископ Херсонски).

Наг си дошао на овај свијет, о кад би наг од гријеха и пошао са овога свијета! (Св. Василије Велики).

Смрт није ништа друго, него подужи сан.

Цео живот мудрога човјека састоји се у размишљању о смрти (Грчки филозоф Платон).

„Просвѣти очи мои, да не когда усну въ смерть“ (Давид).

Добри, побожни и болећи човјек, полази по смрти у она блага „ихже око не видѣ, ухо не слыша, и на сердце чловѣку не въздоша, яже уготова Богъ любящимъ Его (1. Кор. 2, 9.), а тврдица — богаташ, који је немилостив и од којег нико није рекао „да Бог поможе“ иде „во огнь вѣчный, уготованный дяволу и ангеломъ его (Матей 25—41) (Цр.).

У П У Т С Т В О

за предавање једне врсте рачунских задатака
у II, III и IV. разреду основне школе.

Написао Ан. Јовићевић, учитељ.

(Наставак.)

В) За IV. разред

У рачуници IV разреда налази се исто оваквих задатака повећи број; али ћу овдје вишу пажњу обратити на рачуне другог садржаја, који се такође, по горензложеном правилу рјешавају.

1.) У једној се башти налази 1728 воћкица све у једнаким редовима; колико има редова, кад у сваком реду стоји 48 воћкица?

Шта је познато у овом задатку? (Познато је, колико има воћкица у цијелој башти.) Шта је још познато? (Још је познато, колико воћкица стоји у једном реду.) А шта се тражи? (Тражи се, колико има редова у цијелој башти.) Колико би било редова у цијелој башти, кад бисмо замислили, да у једном реду стоји само 1 воћкица? (Онда би било 1728 редова.) Би ли било толико редова, кад бисмо замислили, да у једном реду стоје 2 воћкице? (Не би, но у пола мање редова.) А би ли било толико редова, кад бисмо замислили, да у сваком реду стоје 4 воћкице? (Не би, но у четири пута мање редова.) А би ли било у 1728 воћкица 1728 редова, кад је у сваком реду 48 воћкица? (Не би било 1728 редова, него мање редова у четрдесет и осам пута.) Који ће дио од 1728 редова бити? (48 дио.) Како се изналази 48 дио од 1728 редова? (Подјели се 1728 редова кроз 48). — Ученик ради и добија у количнику 36 редова, као 48 дио од 1728 редова.

Као проба овом задатку може се поставити овакви задатак: *Колико има воћкица у 36 редова, кад у сваком реду стоји 48 воћкица?* — који се даје врло лако и разумљети и израдити помоћу рачуна мпожења. Треба навикнути дјецу, да и сама оваквим и другим задатцима чине пробу и на који би начин поставили задатак, као пробу.

2.) *Колико се пута обрне точак на колима, кога обим износи 35 дециметара, на путу од 1 километра?*

Шта је познато у овом задатку? (Познато је, колико износи обим точка на колима.) А шта се тражи? (Тражи се, колика ће се пута обрнути тај точак на путу од 1 километра.) Шта је километар? (Мјера за дужину.) Каког је наименовања број 35? (Дециметри.) Колико метара има 1 километар? (1.000 метара.) Колико дециметара има 1 метар? (10 дециметара.) А колико дециметара има 1 километар или 1.000 метара? (10.000 дециметара.) Колико би се пута точак обрнуо на путу од 1 дециметра, кад би обим његов износио само 1 дециметар? (Обрнуо би се на путу од 1 дециметра само 1 пут.) А колика би се пута обрнуо на путу од 10.000 дециметара или 1 километра? (10.000 пута.) Хоће ли се точак на путу од 10.000 дециметара обрнути 10.000 пута, кад обим његов не износи 1 дециметар, већ 35 дециметара? (Неће се обрнути 10.000 пута, но мање за 35 пута.) Зашто мање за 35 пута? (За то, што у колико је пута већи обим, у толико ће се пута мање обрнути на једном истом путу.) Дакле, који ће се дио од 10.000 пута обрнути на путу од 1 километра? (35. дио). — Ученик

ради и добије у количнику 285 пута, а у остатку неподијељено 25 пута, или 25 дециметара, који нијесу могли саставити 35 дециметара, па да се може точак окренути још једанпут више.

У оваквим задатцима треба прво претворити више наименовање, као што је овдје километар, у наименовање, које представља позната јединична вриједност, као што су овдје дециметри; па се тек онда приступа рјешавању задатка. У противном случају, рјешавање, као и разумијевање, иде много теже. Прије треба да учитељ упућује дјецу, да се мора тако поступати; а послје и сама дјеца нек размисљају и погађају, те тако да се науче мислити, и да им дуготрајније и поузданије буде знање.

3.) Школска соба је 89 дециметара дугачка и 75 дециметара широка; за колико је дјеце исти простор саграђен, кад се за свако дијете рачуна 70 дециметара?

Овдје прво треба изнаћи површину школске собе, које не спада у цијељ овог предавања, да се опширније излаже, већ се то оставља на другу половину истог задатка. Пошто се помножи дужина са ширином, добије се 6.675 дециметара, као површина школске собе; па се онд пита:

Што си сад дознао? (Дознао сам, колико износи површина школске собе). А шта се сад тражи? (Тражи се, за колико је дјеце одређен овај простор, кад се на свако дијете рачуна 70 дециметара). За колико би дјеце одређен био простор од 1 дециметра, кад бисмо замислили, да једно дијете заузима само 1 дециметар? (Онда би простор од 1 дециметра био одређен само за 1 дијете). А за колико би дјеце одређен био простор од 6.675 дециметара кад би се рачунало тако исто 1 дециметар на 1 дијете? (За 6.675 дјеце). Хоће ли простор од 6.675 дециметара бити одређен за 6.675 дјеце, кад се рачуна на 1 дијете 70 дециметара? (Неће онда бити одређен тај простор за 6.675 дјеце, него за мање дјеце у 70 пута). Зашто за мање дјеце у 70 пута? (За то, што су 70 дециметара од 1 дециметра већи у 70 пута; а у колика је пута више квадратних дециметара одређено на 1 дијете, у толика ће пута мање дјеце стати у једном истом простору). Дакле, који ће дио од 6.675 дјеце стати у том простору? (Седамдесети дио). Како ли тражи седамдесети дио од 6.675 дјеце? (Дијељењем; подијели се 6.675 дјеце на 70, па што се добије у количнику, толико ће дјеце моћи стати у овом простору школске собе). — Дијете ради, те добије у количнику 95 дјеце, а у остатку неподијељено 25 дјеце, или 25 дециметара, који нијесу били толико бројно велики, да могу саставити мјесто за 1 дијете или простор од 70 дециметара, те да и још једно дијете може стати у истом школском простору.

4.) Површина собна износи 78 метара 97 дециметара, ширина 8 метара, 3 дециметра и 6 центиметара; колика је дужина?

У овоме је задатку најниже наименовање код површине квадратни дециметри, а код ширине — центиметри. Потребно је, прије свега, при растварању квадратних метара у квадратне дециметре, претворити квадратне дециметре у квадратне центиметре, па онда код ширине претворити метре у дециметре, а дециметре у центиметре. Тако ће се дознати, колико квадратних центиметара износи собна површина и колико центиметара износи ширина њена. Сад лакше иде рад, пошто бива ученицима јасније и схватљивије. Претварањем квадратних метара и квадратних деци-

метара у квадратне центиметре добиће се 789.700 \square центиметара, које је садржина површине ове шк. собе. Пошто се ово сврши, онда учитељ пита :

Колико квадратних центиметара износи собна површина? (789.700 \square центим.). А колико центиметара износи ширина њена? (836 центиметара). Шта је, дакле, познато у овом задатку? (Познато је, колико износи површина собе и њена ширина). Кад би ширина ове собе била само 1 цен., колика би онда била њена дужина? (Дужина њена била би 789.700 цен.). Али је ли њена ширина само 1 цен.? Није, него 836 центим.). У колико је пута виша њена ширина од 1 центим.? (У 836 пута). Кад је њена ширина већа од 1 центиметра у 836 пута, хоће ли онда бити њена дужина 789.700 центиметара? (Неће бити толика дужина, но мање за 836 пута). Који ће дио од 789.700 центим. износити њена дужина? (836 дио од 789.700 центим.). — Дијете ради, и добије у количнику 944 центиметра, а у остатку преостану неподијељени 516 центиметара, или 516 \square центиметара собне површине, који нијесу били толико бројно велики, да, уз ширину од 836 центиметара, учине у количнику више још 1 центиметар дужине. Добивене у количнику 944 центиметра треба разредити на виша саставна наименовања; најприје треба дознати, — а то иде врло лако — колико има дециметара у 944 дециметра; па онда, колико има метара у добивеном броју дециметара, т. ј. у 94 дециметра; и онда поновити задатак, као што је прво написан, и тражени број, као што је подијељен на саставна метарска наименовања.

Растварање видних наименовања у ниже и у оне, што га показује други број, који се мора дијелити, или кроз који се мора дијелити, неопходно је потребно, и мора се тако поступати, јер се, иначе, не би могао задатак ријешити без дијељења као десетиних бројева, што би, опет, заплетеније и неразумљивије за дјecu било. У своме је задатку код површине било најниже наименовање квадратни дециметри, а код ширине — центиметри; с тога се садржина површине изнашла у квадратним центиметрима, да се оба броја сведу на једнако ниско наименовање. Кад би, у случају, површина имала ниже наименовање, него ли дужина или ширина, такођер се дужина или ширина мора претворити у најниже наименовање, које заступа површина. Тада је радња бржа, јаснија, правилнија и схватљивија. Да се не би дјелимак, који заступа број, што претставља површину, сматрао, као број, који означава квадратне метре, дециметре или центиметре — о томе је већ говорено у геометријским задатцима за III. разред, а у исто вријеме понавља се и овдје приликом сваког оваквог геометријског задатка. То се даје лако појмити из сваког оваквог посебног задатка, без опширнијег разјашњавања и излагања, што би досадно морало бити, те постало више непријатно и неомиљено, него ли пријатно и омиљено.

Сад ћу пријећи на такве задатке, који изгледају више као задатци, који припадају разломцима, и чије рјешавање — рекао би, без промишљања — да спада под правило дијељења разломка на разломак.

(Наставиће се.)

Извјештај о основним школама црногорским у школ. години 1893—4.

(Саопшћава се у изводу).

Ревизор: поп Јоко Гојинић.

Основна школа Љуботињска (мушка).

Испит је држан 25. јуна и трајао 6 сати. Школа је од три разреда: I-ви, II-ви, и III-ћи. У почетку године уписало се: у I-ом разреду 14, у II-ом 12, а у III-ем 18 ученика. Сви су правос. вјере. Изашло је на испит: у I-ом разреду 11, у II-ом 12, а у III-ем 16, ученика.

Из I-ог разреда изостали су 3; болестан 1, с неспособности отпуштен 1, а 1 преселио се у Одињ. Из III-ег разреда изостали су 2; преселио се у Зету један, а 1 изостао због сиромаштине.

Понављали су I-ви разред 3.

Успјех показан о испиту.

а. I-ви разред.

Закон Божи:	врло добар.
Српски језик:	врло добар.
Рачун:	одличан.
Земљопис:	одличан.
Познање чов. тијела:	врло добар.
Красопис:	врло добар.
Цртање:	врло добар.
Пјев. др. и нар. пјесама:	добар.
Гим. и вој. вјештање:	добар.
Чис. шк. наш. и др. дјеце:	врло добар.
Дисциплина:	врло добар.

б. II-ви разред.

Закон Божи:	добар.
Српски језик:	одличан.
Словенско читање:	врло добар.
Рачун:	врло добар.
Земљопис:	врло добар.
Историја:	добар.
Поз. природе:	добар.
Поз. и његов. чов. тијела:	врло добар.
Красопис:	врло добар.
Цртање:	врло добар.
Пјев. др. и нар. пјесама:	добар.
Гим. и вој. вјештање:	добар.
Чис. шк. наш. и др. дјеце:	врло добар.
Дисциплина:	врло добар.

в. III-ћи разред.

Закон Божи:	врло добар.
Српски језик:	одличан.
Словенски с преводом:	врло добар.
Рачун:	одличан.
Геометрија:	одличан.

Земљопис:	врло добар.
Историја:	одличан.
Поз. природе:	одличан.
Поз. и његов. ч в. тијела:	одличан.
Краспоис:	врло добар.
Цртање:	врло добар.
Пјев. пр. и пар. пјесама:	добар.
Гим. и вој. вјежбање:	добар.
Чис. шк. нош. и др. дјече:	врло добар.
Дисциплина:	врло добар.

Општи успјех показан: у I ом и II ом разреду: врло добар; у III-ем разреду: више него врло добар.

Из непажње изостављено је предавање о прквеној слави и зајетини за III-ћи разред, и општи појам о природи за II-ги разред; у осталом сви су предмети потпуно обрађени. Школки рад је отпочет први октобра. Дневно је рађено 5 $\frac{1}{2}$ часова; свега радних дана у години било је 183; никад нијесу остављана дјеца у школи сама.

Родитељска скупа држата су два; један 1. октобра, а други о св.-савској свечаности 14. јануара. На оба скупа говорено је највише: о уредном посјеђавању школе.

Ученици су извођени у околину 4 пута, којом су се приликом поучавала: у познавању неких биљака, које прописује наставни план, а бавили се и географијом у којој дјеца живе.

Ученици су школу посјеђавали добро. Учитељ је постављен за привременог 1891. год; способност му је одлична за сва четири разреда поједнако.

Владање је учитељево одлично, иако је његово поштују; трудољубље добро; другог занимања нема.

Овај учитељ свршио је поред 4 разреда гимназије још и богословско-учитељску школу — на Петњу. *Погрешака при настави није се омазало*, осим у вјеровању могла се и већа пажња обратити на примјенљивост.

Похвалу заслужује: практично предавање српског језика, рачуна, земљописа и геометрије.

Предавање је разумљиво, механизма нема, дјеца оно што су научила, њихова је својина, и правилно знаду о том расуђивати.

Да се пазило на развиће поштеног карактера код дјече, виђело се у овој прилици: при дијелењу дарова дјеца су сама истичала појединог ученика, да прими дар, признајући да је ваљанији од другог; а овај се опет изражава на уљудан начин, да има њему равних, и да не би желио примити награду, кад се не би могла дати и још некој његовој дружини.

Учитељ је употребљавао обичне, одређене казне, а бивало их је врло мало; такође ваљано је пазило и на понашање ученика једног спрам другог; стањује код своје куће; посјеђавао је школу добро; изостао само три дана, а од пркве никад.

Протоколи су сви у опште приличног стања, а мјесечни слабог. У протоколу кореспонденције не бијаше ове године ништа биљежено, јер се, по учитељевоу казивању, није имало што.

Дневни је протокол био нов, али руком некварен, за шта се добио одговор од учитеља, да је то учињено пређе његовог доласка. На истом

протоколу забиљежено је од овогодишње ревизије: да се потпуне у неким мјесецима ђачки успјеси, што је било пропуштено од истог учитеља.

Прихода је ове године било ф. а. в. 60. 64, а расхода ф. а. в. 55. 90, који су уредно купљени и расходовани.

Школеко је здање прилично; учионица има кубни метара 95.185 и потеме ове године било је на сваког ђака по 2.163 к. м.

Овогодишња ревизија наредила је, да се учине у овој школи ове поправке: да се ставе на 4 прозора нови затворачи, брава на врата, набаве три столице, поправе неке клупе и покрије школа; а од учила да се набави: рачунаљка, писмарица, штапа, мапа Црне Горе, збир геометријских тијела, природописне слике, мапа Балканског полуострва и Јевропе, глобус, слика Св. Саве и Владаочева.

Ова школа нема учила, а такође ни баните.

Школа је једине неводе тријела због учила, али је то учитељ са својом вјештином доста добро надокнађивао.

Мјесни племенски кадетан Нико Ђ. Кусовац вршио је дужност врло добро; а мјесни надзорник пог. Нико Далчевић одлично.

Примједба: властари и народ овог племена врло се ваљано интересују за школу. Учитеља воле и поштују, а тако се и учитељ спрам њих и дјеце врло лијепо понаша, једино му се препоручује, да улаже већи труд, па ће његовом вјештином и способношћу школа ваљано напредовати.

Код оваких ваљаних старешина племенских и учитеља не би ова школа била без свију учила, само се пред прошле зиме догодио неки ванредни случај: неки млад човек дошао од некуд поћу, те полупао прозоре, учила, као и намјештај, али ће се ова идуће године довести све у потпуни ред.

CRNE GORE ĐURĐE

** CRNOJEVIĆ

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К .

Освећење новоподигнутијех цркава у Страшеву, Богетићима, Рубежу и Бријестову. На југозападној страни Никшићког поља вриједни насељеници Пјешивачког племена, под Страшевином, као побожни људи, подигли су нови храм св. Јована Крститеља, коме је обилату помоћ приложио Његова Свјетлост Књаз Петар, Велики Војвода Захумски. Кад је овај храм за освећење потпуно био спреман, позову Његово Високопреосвештенство Господина Митрополита Митрофана, који 3 ов. м. стигне у Никшић са својом пратњом и свештенством, које је нарочито ради освећења дошло.

Сјутра дан, у суботу, рано из јутра г. Митрополит дође с пратњом у Страшевино, да ту освешта цркву. К пратњи Његовог Високопреосвештенства придружило се и никшићско грађанство, да присуствује овој свечаности. Пред црквом срела је г. Митрополита оружана чета војника са војничкијем почастима. У 9 сати отпочело се освештање новог храма, а за тијем је шљедовала литургија и „многостетвије“ за Његово Височанство Књаза и Књегинје и цео Височанствени Двор. Пред црквом мноштво народа очекивало је свог Архиепископа, да прими од њега архијерејски благослов. Овом приликом г. Митрополит држао је пригодан говор;

обраћао је, међу осталијем, пажњу главара и старјешина, да буду примјер народу у побожности, без чега нема праве среће и напретка. Послије овога сјело се за трпезу, коју је припремила опћина Страшевинска за 100 особа из грађанства нишкићког и околине.

На челу трпезе био је г. Митрополит са г. Марком Петровићем и окружнијем капетаном г. Јевтом Николићем, а до истијех никшићко и мјесно свештенство, са војничкијем и грађанскијем старјешинама Г. Митрополит напιο је прву здравицу за здравље Његовог Височанства Господара Њазаа Николе, Њагаиње Милене и цијелог Височанственог Дома. У име опћине наздравно је вриједни мјесни парох Шћено Мартиновић и најпријатнији утисак учинио на присутне, те је изазвао опште одобравање. Послије објода г. Марко Петровић показао је г. Митрополиту и осталој господи један врло значајни споменик из времена страдања српскога народа у *Пошима*, гдје се у једној клинеурастој главици, Небојши, према зидинама Диздаревића и Мушковића налази једва црквица у неприступнијем литицама, гдје смо се једва попели и у ову црквину дошли. Она нам често причаше велика страдања православнијех Срба, које Турци оног времена гоњаху, те им не даваху ни слободне богомоље. Мјесто ово при Никшићу назива се *Поши* и служи као живи споменик српског страдања ради очувања свете православне вјере.

Сјутра дан, 5 ов. мј. у недјељу била је у свему спремна и црква на Богетићима, коју је оградиле цијело пјешивачко племе. Г. Митрополит рано у јутру крене из Никшића на Богетиће. Ту га пред црквом срете пјешивачки баталјон са својим официрима, који су му учинили војничке почести, а он је сва чете осељивао, просећи им од Бога свети благослов. У 8 сати отпочео је освешћење цркве у славу Св. Великомученика Георгија, Црква је озвучана од дијено тесаног камења са звоником за три звона, а градио је пејмар Милош Лепетић, а иконостас вјешти и вриједни живописац г. Б. Ђиновеки из *Црнојевића*. Све кичица добила опће признање. То је показао особито на иконостасима Богетићке и Острошке цркве. При грађењу ове цркве био је дарежљиви ктитор, добри и побожни г. Филип Петровић, који поред другијех средстава, приложио је и три велика звона. Послије службе у 12 сати у николеком здању била је богато приправљена трпеза. За обједом пало је више патриотскијех здравица, које су одушевљавале присутне. Међу осталијема г. Р. Конић, у име цијелог племена, наздравно је г. Филипу Петровићу и захвалио му не само што је три звона приложио, него што је био велики помоћник Пјешивцима, да дивну и угледну цркву подигну. Здравница је попраћена са бурнијем усклицима: Живно!! Послије објода у два сата г. Митрополит са пратињом отпутовао је у Никшић.

Сјутра дан, 6 св. м. било је освешћење новоподигнуте цркве у Рубежу, на сјеверо-источној страни Никшића. Ову је цркву подигло тридесет кућа досељеника из разнијех братстава Катунске пахије, а посвећена је св. Еванђелисту Луки. Црква се одликује својом скромном њепотом, да се човјек дивити мора, како је тако мали опћина кадра била овако дијелу црквицу подићи.

Послије освешћења шљедовао је објед, на коме је присуство било око 100 особа из Никшића и околине.

Послије многијех дијелијех здравица, које су на овоме обједу изговорене, неки присутни гости дали су скромне прилоге, међу овима је г.

Мато Чепа, трговац, приложио за пету цркву звоно; игуман жукеки, отац Теофан Ђоковић, приложио је једну кадоницу, а Васо Златар један сребрни крст. На овим прилозима у име опшине захвалио приложницима г. сардар Филип, као и г. Митрополиту, што их је почастио својом архијерејском посјетом. Иза овога г. Митрополит са пратњом одавде окрене пут манастира Острога ради црквенијех грађевина и манастирског уређења.

Општина Бријестово, у Вјелопавлићима, кад је већ савршена била са новоподигнутом црквом, позвала је из Острога г. Митрополита, да би изволио доћи у село Бријестово, да освешта цркву. Из Острога преко Шобајића и Шумановића дошли смо у Бријестово, гдје смо се уставили код доброг пона Јована Чобељића, из браства Јовановића; ту смо били лијепо по српском обичају дочекани. У недељу извршено је освешћење нове цркве у славу св. Апостола Томи. После службе и поучење беседе, коју је изговорно присутном народу г. Митрополит, сјели смо за пуну трпезу, за којом бјеше око 80 гостију. И овом приликом пало је доста лијепих здравица. Гледајући ову дивну грађевину, човек се мора дивити прегадаштву овог народа, који је кадар био у високијем станама села Бријестова подићи овако лијепу и уредну цркву, а за ово има се особито захвалити вриједном и прегалачком свештенику Јовану Чобељићу са његовом опшном.

Ф. Радичевић.

Приложници. *Петрија Радовановић* из Богиневиха у Вјелопавлићима, приложио један крст са стоном од кијевог сребра храму свете Великомученице Параскеве у Богиневиха.

Милица Радичевић из в. р. Цетиња, приложи за душу своје матере Ане један најпрестотни покривач храму Рождества Пресвете Богородице на новоме гробљу.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Прослава двајестпетогодишњице Година 1869 у нашој отаџбини забиљежена је златнијем словима у културној повјесници: те је године Његово Височанство Господар Књаз Никола I, уз обилату руску помоћ, основао прва два средња завода за васпитање наше омладине, а то је Богословија за изобразење наших свештеника и учитеља и Марински Институт за васпитање дјевојчица. Тај догађај имао се прошле године прославити, али због смрти цара Миротворца Александра III светковина оснивања института одложена је за ову годину.

На Ваведеније, храм институтске црквнице, била је архијерејска служба са благодарењем у присуству Њиховијех Височанства, Њихове Узвишене Дјеце, министара са госпођама, царско-руског отправника послова г. П. Д. Вурцеља, г. цуквиника П. С. Сумарокова са госпођом, чланова дипломатског тијела, бивших васпитаница овога завода и одличнијех грађана, који су били позвани. У идућем броју донијећемо извјешће о даљем току прославе.

25-годишњица учитељског рада. Г. Захарија Радичевић, учитељ подгорички, ове школске године славно је у ужем кругу својих пријатеља дваестипетогодишњицу свог скромног, корисног учитељског рада. Цијенски

његов рад, и ми се одовуд придружимо и честитамо са жељем, да и даље с вољом истраје у свом мучном послу.

Високо одликовање. Г. Луку Јововића, учитеља, писца „Приповиједака из Црногорског живота“ Његово Височанство Господар милостиво извољно одликовати Даниловијем одрденом V. ст. Честитамо!

† **Бајо Брацановић**, учитељ у Подгорици — између 12 и 13 овог мјесеца убио се из револвера у државној болници на Цетињу. Судско медицински акт вели, да је покојник самоубиство извршио у настулу потпуног душевног растројства. Покојни Бајо био је у најбољој мушкој снази, спреман, ваљан, енергичан и одушевљен радник. Но није довољно, што у Бају губимо ваљана учитеља, него војска губи храбра војника, отаџбина честита и предапа грађанина, племе изврена саплеменика, пријатељи искрена пријатеља и поштена човјека, чија је душа била чиста и свијетла, узвишена над ситничарењем и интригама. Бог да га прости!

Нова српска препарандија у Сомбору. Почетком нове школске године довршена је и освећена нова дивна зграда за српску учитељску школу, коју је о свом трошку подигао некадашњи управитељ те школе и вишегодишњи прито сомборски, а садашњи патријарх карловачки Ђорђе Бранковић.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

NACIONALNA

BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

Новe Књиге и листови. Октобарска свеска „Дјела“ изашла је са овим садржајем:

Пријатељу Душану С. Биличићу, СРПИН АНДРЕЈ ШАНТИЋА.

Из мојих успомена, II сав, од Л. Т.

„Прерано“ — „! пјесма Лаза Костића.

Два корисна закона, од М.

Паланчанске идиле. I. Идила о цвијету без мириса, од М. Пав.

Угарска и опозиција Хрватска, написао Шарл Лоазо, превод с француског.

Роса, пјесма Сокољанина.

Удовићина идила, приповијетка Габријела д' Анунцијо, с талијанског Lux.

У тихој ноћи, пјесма Љубинице.

K. E. Zachariä von Lingenthal, од Чедомила Митровића.

Једном старом мачи удваци, пјесма В. Ј.

Хајрић Фан Сибел, од Др. Драг. М. П.

Политички преглед, од — Љ. —

Друштвена хроника; Отварање новог позоришта у Загребу, од М. Цвјетића.

Критика и библиографија. J. L. D. Bogdanov. Spor između Srba i Hrvata. — 1. Srpsko-hrvatsko pitanje — zamašno pitanje; 2. Paradoksi; 3. Naši prosvetitelji; 4. Bošnjštvo; 5. Srpsko-hrvatsko pitanje — psihološko pitanje; 6. Komparativna studija; 7. Treće stanovište. — U Zadru. zdanje Stamparije S. Artale. 1895. Mala 8°, 46, реферат Љ. Ј.

— **Бранково коло** бр. 21. од 23 новембра са овом садржином:

Елегија (Пушкина), од Змајова.

Проклиња љиота, бајка од П. Вукићевића.

Једна ноћ деспота Ђорђа Вранковића, од А. Шантића.

Пожар у Москви, историјски роман Гр Данилевског (наставак).

Аншла фе у калуђерице, прев Ј. П

О поезији Змајевој од Марка.

Књижевни прикази и књижевне биљешке.

Приповијетке из Црногорског живота, написао Лука Јововић књ.

1. Цетиње, 1895 г. стр. 116. Цијена 50 новч. У овој су књизи: 1) *Ко неће чепом он ће араком*; 2) *Копаче блага*; 3) *Хајдуци*; 4) *Наместнику прешен*; 5) *До подне везир, од подне резил*; 6) *Бадња вече*; 7) *Благо њеној души*; 8) *Јетрве*; 9) *Прије и сад или седам ноћи код ћеда Јова*.

Филарета. Митрополита Московског, Православни Хришћански Катихизис, превео В. Јовановић, свештеник, проф. Богословије. Друго издање Београд 1895. Цијена 1:30 динара. Може се добити у књижари Велимира Валожкића.

Лекције из Пастирскога Богословља, од Арх. Борнеа. Превео с руског В. Н. Јовановић, свештеник и професор. Београд 1895 г. Цијена 1/2 дин. Може се добити у књижари Велимира Валожкића.

Изишла је 5 свеска **Учитеља** са овом садржином:

Васпитање у језуитскијем колегијума од С. Веселиновића, професора; *Читање у основној школи* од Косаре Цветковићеве; *Књиге и књижнице, писци и књижари у староме Риму* од М. Петровића проф; *основна настава свих цивилизованих народа* од Љ. Давидовића. Забава и поука: *Одобрена пријевара* од Љ. Ивковића уч. Књижевни преглед: *Педагогика* од С. Чу-турила. Новости и биљешке и т. д. Добро би било, да свака бар школа добавља овај ваљани ветрући лист за своју књижницу.

Мала споменица из Русије. I. Са погребом Александра Александровића III, руског Цара. II. У тисци и слике, из Русије. Написао А. Пајевић. У Новом Саду. Издање и штампа А. Пајевића 1895 г. Цијена 1 круна. Цео четири приход намијењен је фонду дра Ђ. Патошевића за удове и сирочад учитељску. Осим што нам је писац описао погреб руског Великог Цара, још у овој књизи износи и своје утиске, које је изишо, летимично прегледавши ову циновску словенску државу. Ти су утисци правилни, симпатични. Камо срећа, да наши имућнији људи, мјесто путовања по западној Јевропи, упуте се у братску нам Русију, тад на много што шта не би гледали кроз наочаре непријатељске штампе јевропеке, но би се увјерили, да с поуздањем можемо гледати у будућност свију Словена, кад имамо онаквог моћног брата на сјеверо-истоку. Књига је украшена многим сликама.

Позив на претплату. Српска књижевна задруга својим задругарима, преплатницима и пријатељима.

Послије потпуно извршене експедиције трећег кола књига Српско Књижевне Задруге и после одржане друге редовне скупштине, која је имала свестрано да прецијени сав досадашњи рад Задругин, Управа се Задругина опет сматра срећном, што и по четврти пут може упутити свој позив на сав српски народ и позвати на упис на четврто коло књига. Лијеп одзив на досадашње три кола и признање, које је и на другој скупштини дато Задругину раду, кријени Управу у увјерењу, да ће се српски народ и у овој прилици показати велики пријатељ овакога књижев-нога покрета, те сматра у овој прилици излишном сваку даљу ријеч о корисности Српске Књижевне Задруге.

И ако Управа, што због чекања, да се сврши и задругарима преда треће коло, што због жеље да чује о свом досадашњем раду и суд редовне скупштине, тек данас излази пред сав српски народ с позивом за уписе на IV коло, ипак је она већ водила велику брину о том новом колу. Од књига које ће изаћи у овоме колу до сада су готове већ три, а ради се живо и на осталим књигама. Тако је оправдана нада Управина, да ће бити у стању да задругарима преда све књиге, у сто и неколико табака, у самоме почетку 1896. године. Према томе Управа моли све задругаре, претплатнике и пријатеље Српске Књижевне Задруге, да свој улог за IV коло књига подложе што прије, а најдуже до **31 јануара 1896 године**, докле овим позивом одјећује рок уплати.

Улоги су остали и даље исти, који су били и до сада: **добротворски** који се дје једном за свагда, **150 динара или крива**; **оснивачки**, који се по измјени правила улаже само 20 година, **10 динара или крива**; **улагачки**, који се мора подлагати докле год се жеде добивати књиге, **6 динара или крива**.

Овом приликом Управа мора обратити нарочиту пажњу свих задругара, претплатника и пријатеља Српске Књижевне Задруге на двије измјене учињене у Правилима на II. редовној скупштини.

Члану 8. додат је став, који прописује да *правна лица, као што су школе општине, друштва и ш. д. могу бити од сада само оснивачи*, пошто је неумјиво право, да она, која својим једним примјерком чине услуге многим читаоцима, јаче и помажу Задругу, чија су издања сразмјерно незнатне цијене и по том већем улогу. Ову измјену нека изволе имати на уму преставници свих правних лица, на неки во њој од сада и шаљу улоге.

Чл. 9. по измјени *добротворске* *де оне осниваче, који 20 година непрекидно уредно полагају свој годишњи улог даље улагања, и признаје и даље као добротворе*. Ова је измјена неминовно наићи на лијеп одзив, пошто је изникла из жеље самих задругара, да се омогући многог искреног пријатеља добре књиге, да и с постепеним улогом постане добротвором овакога друштва.

Пошто се према овој измјени овим правом могу користити само они задругари-оснивачи, који не пропусте ни једне година на вријеме дати свога улога, који се накнадно неће моћи примити као улог већ само као приход од продатих књига, Управа обраћа пажњу свима таквим пријатељима Задругиним, да никако не пропусте положити својих улога до одређеног рока.

На посљетку Управа сматра за дужност, ради чланова, који би ове године први пут приступили Задрузи, ставити до знања да им може дати и својих ранијих кола по десет динара, и да њих могу набавити преко друштвених повјереника.

Позивајући дакле свим све задругаре, претплатнике и пријатеље Српске Књижевне Задруге на уплату за IV коло, Управа их моли да се сви пожуре, на што прије улоге предаду најближим им повјереницима, који ће по освједоченој својој љубави и даље радо тачно вршити овај теши али племенити задатак.

Београд, 1. новембра 1895.

У П Р А В А
Српске Књижевне Задруге.

Препоручује се најтоплије свијем оним, којима на срцу лежи српски просвјета и српска књига, а нарочито нашим учитељима и свештеницима, да се заузимају да се што више упише задругара. Требао би свака општина да упише своју школу за члана оснивача.

Ур.